

Факултет инжењерских наука
Универзитета у Крагујевцу

Назив студијског програма: Индустијско инжењерство
Ниво студија: Мастер академске студије
Модул: Пословни информациони системи
Предмет: Менаџмент комуникацијама
Број индекса: 606/2013

Тања С. Милутиновић

**Формални оквири управљања комуникацијом с
аспекта заштите интелектуалне својине и
ауторских права на високошколским
институцијама у Србији**
мастер рад

Комисија за преглед и одбрану:

1. Проф. Др Ненад Грујовић
2. _____
3. _____

Датум одбране: _____

Оцена: _____

У оквиру овог завршног рада кандидат треба да проучи препоручену, домаћу и страну литературу из области интелектуалних својина и ауторских права у условима рада високошколских установа. На основу стеченог знања и прикупљених информација треба да установи све чињенице потребне за одређивање и ближе дефинисање самих процеса тренутно затеченог стања. Потребно је дотаћи проблематику степена комерцијализације истраживачких резултата и заступљеност оснивања “spin off” компанија. Такође је потребно сагледати и имплементацију ових процеса у Србији.

Препоручена литература:

[1] Марковић, М., Општи увод у право интелектуалне својине, Београд, 2007.

[2] Brennan, J., Higher education and social change. Higher Education, 56, 381–393, 2008.

[3] Бркановић И., Сарадници: Миљеновић Р., Бркић И., Матић С., Центар за развој предузетничког друштва - Мала и средња предузећа и интелектуална својина, Израду ове Студије подржала је Светска организација за интелектуалну својину12. децембар, 2010.

Крагујевац,

Ментор:

Проф. Др Ненад Грујовић

Резиме рада: Генијални проналазак за који не зна нико осим проналазача за друштвену заједницу нема никакав значај. Ову хипотетичку претпоставку тешко је замислити у реалности, јер је у интересу проналазача да своје дело јавно огласи, али она на сликовит начин указује на то колики је значај доступности информација у области интелектуалне својине. То доводи у први план интелектуалну својину. И поред тога, ова област је широј популацији доста непозната или се схвата у ограниченом значењу. Још више су непозната места – извори информација о интелектуалној својини. Недовољна упућеност у важност улоге интелектуалне својине је разумљива јер је у прошлости ова област права била препуштена техничким стручњацима и правницима. Међутим, времена су се променила: револуција информатичке технологије и све бржи раст броја проналазака, утицај и значај проналазаштва у спрези са убрзаном глобализацијом довели су интелектуалну својину у средиште пажње. Рад је реализован у оквиру међународног WIMB TEMPUS пројекта, 543898-TEMPUS-1-2013-1-ES-TEMPUS-JPHES, Development of Sustainable Interrelations between Education, Research and Innovation at WBC Universities in Nanotechnologies and Advanced Materials where Innovation Means Business.

Кључне речи: Интелектуална својина, Заштита интелектуалне својине, Патенти, *Spin Off* компанија.

Abstract: Ingenious invention for which no one knows except the inventor of the community does not have any significance. This hypothetical assumption is difficult to imagine in reality, because it is in the interests of inventors to make their work public notice, but it is a pictorial indication of how the importance of access to information in the field of intellectual property. This brings to the fore the Intellectual Property. Nevertheless, this area is largely unknown to the general population and is understood in a limited sense. Even more are strange places - sources of information on intellectual property. Lack of knowledge of the importance of the role of intellectual property rights is understandable because in the past, this area of law was left to the technical experts and lawyers. However, times have changed: the revolution of information technology and a rapid growth in the number of inventions, the impact and importance of invention in conjunction with the rapid globalization have led to intellectual property in the spotlight. This paper has been realised in scope of the WIMB TEMPUS project, 543898-TEMPUS-1-2013-1-ES-TEMPUS-JPHES, Development of Sustainable Interrelations between Education, Research and Innovation at WBC Universities in Nanotechnologies and Advanced Materials where Innovation Means Business.

Keywords: Intellectual Property, Intellectual Protection, Patents, Spin Off company.

Изјављујем да је Мастер рад Формални оквири управљања комуникацијом с аспекта заштите интелектуалне својине и ауторских права на високошколским институцијама у Србији резултат мог сопственог рада, а да су коришћене библиографске референце јасно наведене, као и сумарно у оквиру Литературе.

Крагујевац

20 јун 2014

Кандидат:

Тања С. Милутиновић

Потпис

Тања С. Милутиновић

Садржај:

1. Уводна разматрања	8
2. Динамика комуникације са аспекта интелектуалне својине и ауторских права у условима рада у високошколских институција у Србији.....	9
2.1. Функције интелектуалне својине	13
2.2. Интелектуална својина у контексту одрживог економског раста	20
2.3. Закон о интелектуалној својини	23
2.4. Базе података интелектуалне својине	24
3. Spin-Off компанија као модалитет за примену истраживачких резултата	28
4. Степен комерцијализације истраживачких резултата високошколских установа.....	34
4.1. Центри за трансфер истраживачких знања на универзитетима у Србији	43
4.2. Скупови посвећени промоцији научних резултата у Србији	44
4.3. Пример комерцијализације истраживачких резултата факултета	46
5. Уговор о трансферу технологије.....	49
6. Формална комуникација у процедури пријављивања патентног решења	56
Правна заштита проналазака остварује се у управном поступку који води Завод за интелектуалну својину, http://www.zis.gov.rs . Пријава патента садржи:	56
6.1. Основни појмови и упутства за подношење пријаве патента Заводу за интелектуалну својину Републике Србије као заводу примаоцу.....	58
6.1.1. PATENT COOPERATION TREATY	58
6.1.2. ЗАВОД ПРИМАЛАЦ	59
6.1.3. ПОГОДНОСТИ PATENT COOPERATION TREATY -а ПОДНОСИОЦУ ПРИЈАВЕ...	59

6.1.4. МЕЂУНАРОДНА ПРИЈАВА	60
6.1.5. ПОДНОСИОЦИ МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ.....	60
6.1.6. ЛОКАЦИЈА МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ ПАТЕНТА	60
6.1.7. ДОСТУПНОСТ ОБРАСЦА	60
6.1.8. НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ.....	60
6.1.9. ЕЛЕМЕНТИ МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ	61
6.1.10. РЕДОСЛЕД ЕЛЕМЕНАТА МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ.....	61
6.1.11. НУМЕРАЦИЈА ЛИСТОВИ КОЈИ ЧИНЕ МЕЂУНАРОДНУ ПРИЈАВУ	61
6.1.12. ПОПУЊАВАЊЕ ОБРАЗЦА	62
6.1.13. FEE CALCULATION SHEET.....	66
6.1.14. ВРСТЕ ТАКСИ И НОВЧАНИ ИЗНОСИ.....	66
6.1.15. НАСЛОВИ КОЈЕ ОПИС МОРА ДА САДРЖИ:	67
7. Закључак	68
8. Литература	69
Прилог 1. Пример патента одобреног од стране Завода за интелектуалну својину	71

1. Уводна разматрања

Интелектуална својина подстиче људско стваралаштво, померајући границе науке и технологије и обогаћујући свет књижевности и уметности. Појам интелектуалне својине означава посебна, права која имају аутори, проналазачи и остали носиоци права интелектуалне својине.

То није конкретно, материјално власништво над неким предметом, већ право односно скуп овлашћења које правни поредак земље признаје носиоцу права интелектуалне својине. Светска организација за заштиту интелектуалне својине дефинише интелектуалну својину као креације ума било да је у питању проналазак, књижевно или уметничко дело, симболи, имена, слике или дизајн.

Интелектуалну својину чине два права – право индустријске својине и ауторско право. Конвенција о оснивању Светске организације за интелектуалну својину 1967. године у Стокхолму обједињују се припадници Париске уније (област индустријске својине) и Бернске конвенције о заштити књижевних и уметничких дела (област ауторског права).

Кључна разлика између интелектуалне својине и својине у стварном праву јесте државина као фактички однос присвајања ствари – она у стварном праву постоји, а нема је у интелектуалној својини, јер су то интелектуалне творевине које не могу да се држе. Заједничка карактеристика права индустријске својине и стварних права су предмет као резултат интелектуалног стваралаштва или духовне, нематеријалне творевине и економска функција која се огледа у искључивом овлашћењу на привредно искоришћавање интелектуалних добара кроз гарантовање субјективних права.

Права интелектуалне својине послодаваца и њихових запослених заштићени су националним законом и кроз међународне уговоре. Добра полазна основа је информациони центар Завода за интелектуалну својину (ЗИС), који нуди широк опсег бесплатних и услуга која се плаћају како би помогли предузећима да с једне стране заштите своје идеје, а с друге да одрже конкурентност у пословању.

На пример, услуга дијагностике интелектуалне својине нуди процену фактора интелектуалне својине у било ком предузећу стављајући интелектуалну својину у одговарајући контекст и имајући у виду различите комерцијалне параметре. Услуга дијагностике интелектуалне својине је бесплатна за било које предузеће. ЗИС редовно организује и семинаре радионице за предузећа која желе да сазнају више о томе како да заштите интелектуалну имовину компаније.

2. Динамика комуникације са аспекта интелектуалне својине и ауторских права у условима рада у високошколских институција у Србији

Израз „интелектуална својина“ у ширу употребу почео је да улази тек од седамдесетих година прошлог века, од тренутка ступања на снагу Конвенције о установљењу Светске организације за интелектуалну својину. У члану два те конвенције дата је дефиниција интелектуалне својине. Израз “интелектуална својина” означава права која се односе на [1]:

- Књижевна, уметничка и научна дела,
- Интерпретације уметника и интерпретатора и извођења уметника извођача, фонограме и радио-емисије,
- Проналаске у свим областима људске активности,
- Научна открића,
- Индустријске узорке и моделе,
- Фабричке, трговачке и услужне жигове, као и трговачка имена и трговачке називе,
- Заштиту од нелојалне утакмице и сва друга права везана за интелектуалну активност у индустријској, научној, књижевној и уметничкој области.

Интелектуална својина је општи, правно-технички појам за одређене креације људског ума и комерцијалне симболе који представљају бестелесна добра. Ова нематеријална добра могу да уживају заштиту на основу различитих нивоа искључивих права која су слична својинским, што омогућује комерцијализацију и експлоатацију тих добара на тржишту. На пример, у ручном сату суштински квалитет, технолошки, функционални садржај заснован је на проналаску, визуелни изглед сата, украсни квалитет на индустријском дизајну, а његов комерцијални симбол као жиг, као знак разликовања, одређује његов тржишни квалитет [1].

У правној теорији уобичајено је схватање да се права интелектуалне својине деле на две велике групе: ауторско право и права сродна ауторском праву, са једне стране, и права индустријске својине са друге стране. Даље, права индустријске својине се обично деле на тзв. проналазачко право (патенти, корисни модели, топографије интегрисаних кола, нове биљне сорте...), тзв. право знакова разликовања (жигови, имена порекла и географске ознаке, индустријски дизајн, пословно име) и тзв. право конкуренције (сузбијање нелојалне конкуренције) [1].

Друге интелектуалне креације, као индустријски дизајн и дела примењене уметности, служе као основа за надоградњу формалног квалитета неког производа, одређеног путем његовог новог визуелног, естетског изгледа.

Комерцијални симболи као жигови, пословна имена или ознаке географског порекла (имена порекла и географске ознаке), користе се за развијање тржишног и маркетиншког квалитета роба и услуга, тако што их међусобно разликују, или разликују компаније или географске регионе из којих они потичу, или одакле потиче њихова репутација, добар глас или трговачка вредност [1].

Стратегија одрживог развоја Републике Србије захтева стварање привреде засноване на знању. За постизање овог циља од суштинске је важности развити одрживу конкурентност малих и средњих предузећа у Србији уз помоћ њиховог капацитета за иновације и заштиту интелектуалне својине [2].

У глобалној економији која се све више ослања на знање, интелектуална својина постала је један од кључних фактора за доношење свакодневних одлука. На тржишту се скоро сваког дана појављују нови производи, брендови и креативни дизајни који представљају резултат непрестане иновативности и креативности човечанства. Поред маиха и средиха предузећа често су покретачка снага таквих иновација и високошколске установе.

Међутим, њихов иновациони и креативни капацитет не искоришћава се увек у потпуности, будући да многа предузећа и високошколске установе не поседују одговарајућа знања о систему интелектуалне својине и о заштити коју она пружа иновацијама, брендovima и дизајну.

Подизањем свести о значају система интелектуалне својине међу високошколским установама унапредиће се њихова конкурентност на тржишту роба и технологија и њихово пословање биће обогачено додатном вредношћу.

Поред стандардних облика интелектуалне својине, као што су патенти, жигови и дизајн, којима се штите производи, процеси, услуге, брендови и друга средства компаније, посебну пажњу треба посветити и такозваним “меким облицима” интелектуалне својине. У питању су пословне тајне и поверљиве информације.

Ови облици садрже важне изворе знања, који доносе вредност њиховом пословању, чине велики део њихове тржишне вредности, те често утичу на њихову конкурентност. Они се не штите стандардним правима интелектуалне својине. Па ипак, високошколске установе па и компаније их могу заштитити помоћу уговора, рестриктивних клаузула и споразума о чувању информација.

Уколико се добар изум или креација не заштите, они могу постати својина конкурената који могу бити у бољој позицији за комерцијализацију производа или услуга по повољној цени.

Коришћењем заштите интелектуалне својине, високошколске установе ће бити у могућности да одврате потенцијално кривотворење, као и да се успешно боре против реалног нарушавања права, будући да у заштићеној интелектуалној својини власник поседује јасан доказ власништва који се може користити у сврхе покретања судских спорова.

Приликом разматрања стратегије интелектуалне својине, како предузеће тако и високошколска установа треба да процени снагу свог портфолија интелектуалне својине,

узимајући притом у обзир и вредности своје „меке“ интелектуалне својине. Портфолио интелектуалне својине компаније треба посматрати као скуп кључних средстава који додају значајну вредност предузећу [2].

Потпуно искоришћавање система интелектуалне својине омогућава високошколским установама и компанијама да профитирају на основу свог иновативног капацитета и креативности, што потом охрабрује и помаже даље иновационе напоре.

Заштита изискује одређене трошкове, али њих пре треба посматрати као инвестицију него расход. Инвестирање у интелектуалну својину омогућава високошколским установама и компанијама да креира сопствени одбрамбени механизам против конкурената, успостави своју репутацију у области интелектуалне својине, промовише себе као иновативну фирму, и увећа своје шансе за успешну сарадњу са другим организацијама које имају развијену свест о значају интелектуалне својине.

Високошколске установе могу имати користи од технолошких и комерцијалних информација које садрже базе података и жигова. Оне се могу упознати са новим продорним технолошким иновацијама, идентификовати своје будуће партнере и стећи увид у иновационе активности својих конкурената. Такође, она могу проценити да ли ће својим активностима евентуално угрозити права интелектуалне својине која су у власништву конкурената у Републици Србији или у другој земљи.

Ефикасно управљање интелектуалном својином подразумева и способност високошколских установа да комерцијализује изуме, пронађе тржишта за своје брендове, лиценцира свој „*know-how*“, закључује уговоре о сарадњи и друге споразуме који обухватају интелектуалну својину, као и да ефикасно надгледа и спроводи своја права интелектуалне својине.

Развој специфичне стратегије интелектуалне својине пружа подршку ефикасној употреби права интелектуалне својине. У зависности од величине тржишта за одређени производ, његове дуговечности, позиције у портфолију, као и других фактора високошколских установа, треба да предвиди активности конкурената у вези са комерцијализацијом интелектуалне својине, а потом и да изабере сопствену стратегију.

Облици интелектуалне својине могу се користити „одбрамбено“ код таквих стратешких потеза, као што је постављање стандарда у технолошкој или тржишној области, креирање брэнда, изградња баријера за конкуренте и ојачавање конкурентске предности [2].

Такође, ови облици се могу користити и проактивно за сврхе сарадње приликом склапања договора о партнерству, унакрсном лицитирању, стварања заједничког патентног фонда, и других споразума о сарадњи који доносе такве стратешке резултате, као што су умањење ризика или подела тржишног учешћа.

Ауторско дело је оригинална духовна творевина аутора, изражена у одређеној форми, без обзира на његову уметничку, научну или другу вредност, његову намену, величину, садржину и начин испољавања, као и допуштеност јавног саопштавања његове садржине [2].

Ауторским делима сматрају се на пример: књиге, брошуре, рачунски програми, беседе, драмска дела, филмови, слике, дела архитектуре, географске карте, фотографије...

Морална права су право да име аутора из високошколске установе буде назначено на самом делу, право објављивања дела, право да се супротставља изменама свог дела од стране неовлашћених лица, да се супротставља јавном саопштавању свог дела у измењеној или непотпуној форми, право да даје дозволу за прераду свог дела.

Имовинска права су право на економско искоришћавање свог дела, накнада за искоришћавање ауторског дела од стране другог лица, право да другоме забрани или дозволи бележење или умножавање свог дела, право да другоме забрани или дозволи стављање у промет примерака свог дела, право да другоме забрани или дозволи извођење свог дела, право да другоме забрани или дозволи емитовање свог дела.

Аутор стиче ауторско право од тренутка настанка дела. Писац стиче ауторско право на својој књизи истог тренутка када заврши са писањем, те није неопходно да добије потврду да је дело евидентирано и депоновано. За разлику од жигова и патената, ауторско право не подлеже формалном поступку регистрације [2].

Подношењем одговарајуће пријаве, за добијање званичног документа, Заводу за интелектуалну својину, добија се потврда о уношењу у евиденцију и депоновању. За разлику од других права интелектуалне својине, поступак евидентирања и депоновања ауторског и сродних права је једноставнији и бржи.

Завод нема овлашћење да испитује садржину предмета депоновања. Пријемом у депозит Завод не потврђује да депоновани предмет има својство ауторског дела или предмета сродно-правне заштите, нити да на том предмету постоји ауторско или сродно право.

Депозит служи искључиво као обезбеђење доказа о чињеницама које могу бити од значаја за евентуални судски спор или неку другу потребу у вези са предметом депоновања. На овај начин се лакше доказује аутор дела, не само у случају судског спора, већ и уколико постоји интересовање за продају, уступање за права на делу или други начин остваривања неке финансијске добити. Завод је једини државни орган надлежан да води евиденцију о депонованим ауторским делима и предметима сродних права [2].

Глобализација и информациона технолошка револуција наметнули су свим земљама, па и Републици Србији, потребу да дефинишу своју развојну позицију и перспективе, како на регионалном, тако и на светском нивоу. У свим научним, стручним и политичким расправама на тему суочавања са изазовима новог доба, као јединствен одговор препозната је иновација. То је врло комплексан појам у чијој основи јесте новина у области [3]:

- Разних облика и нивоа знања (првенствено технологије, али и свих других видова интелектуалног стваралаштва);
- Примене истог у виду нових производа, индустријских процеса, услуга, организације и управљања;

- Функционисања тржишта и друштва у најширем смислу (нови пословни модели, нови модели образовања и сл.).

Зато је у појединим земљама централни програмско-развојни документ „Иновациона стратегија”, која садржи свеобухватни програм политике стварања, правне заштите, трансфера и примене свих врста иновација.

Република Србија се определила за нешто другачији приступ: донета је Национална стратегија одрживог развоја, као свеобухватни и основни програмски документ, из којег произлазе поједине стратегије које покривају уже тематске области (нпр. Стратегија научног и технолошког развоја, Стратегија развоја конкурентних и иновативних малих и средњих предузећа).

Будући да проблематика интелектуалне својине представља само један сегмент питања везаних за стварање и примену иновација, Стратегија развоја интелектуалне својине је само један од неколико програмских докумената који садрже активности за унапређење иновативности у Републици Србији.

У том смислу, Стратегија одређује правце, мере и циљеве краткорочног, средњорочног и дугорочног развоја система интелектуалне својине у Републици Србији, како би он био компатибилан са развојним интересима земље, који су пројектовани у Стратегији одрживог развоја. Краткорочно и средњорочно гледано, остварење стратешких циљева мора резултирати испуњењем свих обавеза које је Република Србија преузела на основу Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, у вези са заштитом интелектуалне својине [3].

Овом стратегијом, Република Србија се легитимише као земља која препознаје развојну улогу и значај интелектуалне својине, на начин на који је то учињено у Европској стратегији за паметан, одржив и свеобухватан раст – ЕВРОПА 2020 (усвојена од стране Европског савета 17. јуна 2010. године) [3].

2.1. Функције интелектуалне својине

Интелектуална својина је појам који има своје правничко (уже) и економско (шире) значење.

Правничко значење интелектуалне својине своди се на скуп искључивих, претежно имовинских права којима се штите одређена интелектуална добра, под законом прописаним условима и уз одређена законска ограничења. Та права се деле на ауторско право, сродна права и права индустријске својине [3].

У сродна права се убрајају: право интерпретатора, право произвођача фонограма и видеограма, право произвођача емисија и право произвођача база података. У права

индустријске својине убрајају се: патент, право заштите биљних сорти, право заштите топографије интегрисаних кола, жиг, право заштите дизајна, право заштите ознаке географског порекла.

Поред значајних разлика у предмету, условима заштите и садржини ових права, може се рећи да је заједнички именитељ свима да за предмет заштите имају одређену врсту интелектуалног добра и да свог титулара овлашћују да другоме забрани или дозволи коришћење тог добра.

Економско значење интелектуалне својине проширује изложени концепт на све врсте интелектуалних добара, под условом да је обезбеђен било који правни или фактички механизам апропријације користи од привредног коришћења тог добра. Најмаркантнији облик тог проширеног (метафоричног) концепта интелектуалне својине јесте пословна тајна.

Ексклузивност у погледу привредног коришћења тајне постиже се фактичком недоступношћу исте другима, а не на темељу искључивог права. Информације и знање које имају практичну употребљивост у привредном животу могу бити предмет интелектуалне својине и кад нису предмет правне заштите, нити предмет тајне.

То је случај онда кад на основу временске предности у погледу почетка коришћења тог интелектуалног добра привредни субјект стекне повољну тржишну позицију која му омогућује да у разумном временском периоду поврати трошак стварања тог добра, односно да у дужем временском периоду задржи предност над конкурентима захваљујући доброј организацији, понуди комплементарне робе или услуга и слично.

Економски поглед на интелектуалну својину фокусира се на имовинску вредност која лежи у интелектуалном добру, која се може материјализовати и присвојити само уколико се то добро економски користи, без обзира да ли је оно правно заштићено или не.

У Стратегија развоја интелектуалне својине је тежиште на правно заштићеној интелектуалној својини зато што је тај концепт специфичан и подржан посебним правно-институционалним аранжманима. Ипак, економски концепт интелектуалне својине је важан за Стратегија развоја интелектуалне својине јер скреће пажњу на то да интелектуална својина у свом ужем правничком значењу није средство економског развоја ако се привредно не користи [3].

Другим речима, ниједно право интелектуалне својине нема економску вредност по себи, на основу чињенице да је утемељено на закону, односно да је признато одлуком државног органа. Оно што претвара право интелектуалне својине у економску вредност јесте његово продуктивно коришћење. Исто тако, околност да одређено интелектуално добро није заштићено ниједним правом интелектуалне својине не само да није препрека

његовом економском коришћењу, него није нужно ни препрека остварењу и апропријацији приноса од тога.

Штавише, у појединим ситуацијама је стратешки повољније за пословног субјекта да прибегне фактичкој заштити одређеног интелектуалног добра у виду пословне тајне, него правној заштити у виду патента или другог права индустријске својине.

Имајући све ово у виду, може се констатовати да право интелектуалне својине има неколико основних функција: прва је да стављањем у изглед законског монопола на привредну експлоатацију нових интелектуалних творевина, и право да стимулише „производњу” тих творевина, и на тај начин даје допринос технолошком и културном напретку друштва.

Друга је да обезбеђењем искључивог права на коришћење знакова разликовања оно смањује информациону асиметрију између субјеката који нуде, и субјеката који траже одређену робу или услугу на тржишту, чиме се смањују трансакциони трошкови, стимулише улагање у квалитет робе и услуга, па тиме и доприноси ефикасности тржишта.

Трећа се састоји у олакшавању промета права на коришћење интелектуалних добара, тако што постоји законски основ за сукцесију права. Из ове функције логично произлази и четврта: олакшање економске примене заштићених интелектуалних добара. Наиме, у случајевима кад титулар права нема капацитет или интерес да непосредно искоришћава одређено интелектуално добро које је предмет одговарајућег права интелектуалне својине, он може уступити или пренети то право оном субјекту који има капацитет и интерес за то.

На тај начин више интелектуалних добара налази свој пут до примене, него што би то био случај да нису предмет заштите одговарајућег права интелектуалне својине.

У земљама у транзицији, као што је Република Србија, право интелектуалне својине има једну додатну карактеристичну функцију која је, са становништа текуће економске политике, понекад чак у првом плану. Реч је о функцији привлачења страних директних инвестиција.

У условима глобалне економије капитал тражи повољне услове за привређивање, као што је добра комуникациона инфраструктура. Ефикасна правна заштита интелектуалне својине несумњиво охрабрује иностране фирме да у земљу донесу производњу и услуге засноване на новим технологијама, реномираним робним и услужним маркама, као и тзв. креативну индустрију [3].

Делотворан систем заштите интелектуалне својине представља саставни део пословног окружења које повољно утиче на развој домаће економије засноване на знању, делује подстицајно на пројекте истраживања и развоја и развој сектора нове економије.

На тај начин, српска привреда може од претежног нето корисника заштићених интелектуалних добара постати њихов нето давалац, што средњорочно и дугорочно може повољно деловати на њене спољнотрговинске перформансе.

Приоритетни циљеви Стратегије развоја интелектуалне својине који би требали да буду остварени до 2015. године у Србији су [3]:

- Успостављен је ниво заштите интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине који је сличан нивоу који постоји у Европској унији, укључујући и делотворна средства за спровођење тих права;
- Уходан је механизам перманентног усаглашавања домаћих прописа са новим прописима Европске уније;
- Завод за интелектуалну својину (у даљем тексту: Завод) је јавна агенција која се претежно финансира из сопствених прихода, и извршава своје управне надлежности на брз и ефикасан начин захваљујући доброј унутрашњој организацији и коришћењу савремене информационо-комуникационе технологије;
- Бар трећина капацитета Завода је ангажована на не-административним пословима пружања информационих услуга корисницима, њиховој едукацији у области заштите и примене интелектуалне својине, посредовања између носилаца права и привреде, и координисању акција са другим државним органима у вези са интелектуалном својином;
- Захваљујући повећаном капацитету и већој стручности полиције, инспекција, царине, тужилаштва и судова ниво пиратства и кривотворења робе сведен на просек који постоји у земљама најновијим чланицама Европске уније, док се све остале повреде права интелектуалне својине процесуирају у најкраћем року;
- На највећим државним универзитетима су успостављене канцеларије за трансфер технологије;
- Јавно-приватно партнерство између научно-истраживачких организација, односно универзитета, с једне, и привреде, с друге стране, бива олакшано прецизним регулисањем питања права интелектуалне својине у закону, поџаконским актима и интерним актима;
- Успостављени су програми за афирмисање иновационе делатности, који укључују разне облике такмичења која се спроводе под строгим и високо стручним критеријумима;
- Систем колективног остваривања ауторског и сродних права је у целини успостављен и континуирано функционише без системских тешкоћа;

- Аутори и интерпретатори, с једне, и креативна индустрија, с друге стране, препознају да је главна полуга њиховог привредног функционисања право интелектуалне својине, те унапређују стручни ниво својих међусобних правних трансакција;
- Удружења аутора и интерпретатора почињу да делују као стручне организације које израђују типске уговоре и минималне тарифе за своје чланове;
- На свим државним факултетима на којима се изучавају право, техника, економија, пољопривреда, уметност или управљање постоји настава из права интелектуалне својине;
- Постоје програми за анимирање ђака основних школа, којима се кроз основно образовање популаришу интелектуална својина и креативност.

Суштина права интелектуалне својине није у томе да она дају позитивна власничка права на креације ума. Суштина је да је то једна врста превентивног права које се односи на одређене тржишне активности других лица ради спречавања неовлашћене комерцијализације креација ума, производити, користити, продавати, без сагласности власника права, у оквиру различитих ограничења: временских, територијалних, изузетака фер употребе (нпр. слободна употреба у сврхе наставе) и јавног интереса (нпр. антитрустовска правила, заштита потрошача).

Осим тога интелектуална својина не даје право на искоришћавање креација ума; то право регулишу друга права везана за регулисање тржишта.

Заштита интелектуалне својине је по својој природи привремена и усмерена је на каналисање интелектуалних креација у јавни домен једном када искључива права престану. То је општи, завршни и неповратни статус интелектуалних креација и комерцијалних симбола који нису заштићени одређеним обликом интелектуалне својине. Ствари у јавном домену не могу бити присвојене у приватне сврхе и доступне су свакоме за слободно копирање и коришћење.

Један од циљева патентног система је да стави нове технологије у јавни домен, кроз своје информативне функције. На пример признање патента зависи од откривања проналаска, тј. одавања тајности проналаска. Објављивање проналаска од стране завода за патенте чини га доступним јавности и омогућује другима да схвате проналазак, да буду њиме инспирисани и да га користе за истраживање или експерименте (зависно од патентног закона који се примењује) као ослонаца за даљи развој технологије. Такође једном када патент истекне, јавности не само да је је допуштено већ се и охрабрује да користи проналазак који припада јавном домену.

Патенти за проналаске обезбеђују краћи период заштите, али јаче право којим се спречава неовлашћено искоришћавање. Ауторско право даје дужи период заштите за облике изражавања, али слабије искључиво право којим се само омогућава спречавање

копирања, док се заштита комерцијалних симбола, који представљају идентитет производа под променљивим тржишним околностима, може продужити без ограничења.

За надградњу суштинских, формалних и маркетиншких квалитета производа доступни су следећи начини:

- Развој, заштита, искоришћавање и спровођење властитих креација ума и комерцијалних симбола;
- Продаја или куповина лиценци права интелектуалне својине од носилаца права или оснивање заједничких предузећа, или других облика трансфера технологија;
- Проналажење или дизајнирање око заштићених интелектуалних креација користећи их као ослонац за изведена побољшања на основу изузетака везане за експерименте на основу домаћих прописа (где је применљиво);
- Добијање техничких информација коришћењем метода реверзибилног инжињерства из јавно доступних, незаштићених производа и стварање побољшаних или еквивалентних, али различитих конкурентних верзија производа, избегавајући акте забуне или ропске имитације. Треба поново подвући да, иако је реверзибилно инжињерство генерално прихваћено као лојална конкуренција и законита пракса, стално се мора водити рачуна да се избегне повреда права интелектуалне својине. Као правило, свако неовлашћено коришћење или производња патентираног проналаска пре истека патента представља повреду права ;
- Слободно коришћење информација у јавном домену. С тим у вези важно је да се поштују права интелектуалне својине других тако што ће се претраживати одговарајуће базе података и проверавати правни статус пре почетка производње производа или коришћења комерцијалног симбола, како би се избегла повреда, кривотворење или пиратство права интелектуалне својине трећих лица;
- Надгледање, претраживање и прибављање патентних информација са циљем да се повежу горе поменути ресурси. Патентна информација, као извор техничке, правне и пословне информације, садржи се у више од 60 милиона патентних докумената, а тај број се сваке године повећава за око 1 милион. Више од 70% најактуелнијих техничких информација појављује се само у патентним документима. Патентне информације се објављују од стране завода за патенте у свету у међународно стандардизованом и класификованом облику и све чешће у електронском облику. Тако систем патентних информација омогућује праћење технолошког развоја и конкуренције. Провера статуса патента и жигова, праћена и анализирана на дневној основи је потребна већ пре почетка истраживачког рада како се не би трошио новац. Она такође може да игра каталитичку улогу давањем инспирације и интелектуалног импулса проналазачима. Додатно, те информације могу бити корисне за идентификовање могућих партнера за добијање лиценци, заједничка предузећа или кооперацију. Патентна информација је доступна

углавном у патентним информационим центрима, националним патентним библиотекама, на папиру, а у многим земљама и на Интернету [11].

Један од закључака тзв. „Студије изводљивости“ Европске комисије, која је претходила отпочињању преговора о стабилизацији и придруживању ЕУ, је и да заштита интелектуалне својине и административни капацитети институција које се баве њеним спровођењем морају да буду на нивоу стандарда ЕУ у тренутку потписивања уговора о стабилизацији и придруживању. Од тренутка када је „Студија изводљивости“ објављена, Завод и друге институције, посебно Управа царине, тржишна инспекција, Виши трговински суд и Министарство унутрашњих послова, су доста учиниле, али то још увек не може да се окарактерише довољним [15].

Још увек не постоји национална стратегија заштите интелектуалне својине, специјализовани судови за ту област нису на видику, кадровски капацитет тужилаштва, царине па и оделења полиције који би се специјализовали за повреде права интелектуалне својине (пиратство и кривотворење робе) није још увек довољан.

Одговарајућа заштита права интелектуалне својине, укључујући не само прописе већ и њихово брзо, ефикасно и квалитено спровођење, је данас један од веома важних услова за било какву економску интеграцију било које државе.

Споразум *TRIPS* је један од три кључна споразума на којима почива Светска трговинска организација, а Република Србија очекује да би у току ове године могли да буду завршени преговори о приступању *STO*, при чему постоје супротни ставови и интереси ЕУ и САД око неких битних питања везаних за заштиту интелектуалне својине (географске ознаке, искључења од патентбилности, чување тајних информација, итд).

Споразум *CEFTA* је недавно ратификован, а један значајан део споразума односи се на заштиту интелектуалне својине и на обавезе које свака чланица споразума преузима на себе у спровођењу те заштите.

Коначно, у поступку преговора са ЕУ, једно поглавље, од укупно 35, се односи само на интелектуалну својину. Оно што је још битније је чињеница да Привремени споразум о стабилизацији и придруживању ступа на снагу веома брзо, након усвајања од стране Европске комисије и наше ратификације, без ратификације у парламентима свих земаља чланица ЕУ, а у оквиру Привременог споразума одредбе које се односе на интелектуалну својину ступају на снагу одмах, без одлагања. То практично значи да се пред свим институцијама које се баве заштитом интелектуалне својине налази један веома одговоран и озбиљан задатак, који је истиовремено и велики изазов и велика шанса за те институције, па и за земљу у целини.

2.2. Интелектуална својина у контексту одрживог економског раста

Наглашена актуелност феномена интелектуалне својине у последњим деценијама узрокована је транзицијом цивилизације из индустријског у тзв. пост-индустријско доба, које се још назива и информационим добом. Ова смена друштвено-економских епоха, као и све пређашње, заснована је на технолошкој револуцији која се одиграла на пољу преноса, чувања и обраде информација. Као што су парна машина и железнички транспорт били окидачи за најдубље промене у сфери социјалне и економске организације друштва на почетку индустријске ере, тако су компјутер и интернет иницирали преображај друштвених односа у правцу информационе ере [3].

Реч је о универзалном процесу који се одвија неупоредиво брже него што се одвијала било која друга смена епоха. Брза и јефтина електронска комуникација широм света не само да омогућава све већем броју људи приступ информацијама и њихову трансформацију у делатно знање, већ омогућава и ефикасно обављање пословних трансакција, као и пружање разноврсних услуга без обзира на географску удаљеност учесника.

Посматрано из угла проблематике економског раста и укупног друштвеног развоја, информационо друштво, схваћено као облик капиталистичке привредне организације, поставља нова и специфична „правила игре”. Та правила игре се скраћено и метафорички означавају као „економија заснована на знању”.

Према нео-класичној економској теорији, знање, као саставни део тзв. људског капитала или, једноставније речено, рада одувек је било чинилац економских односа. Његова вредност се изражавала кроз цену рада. У условима деловања закона опадајућих приноса, економски раст се теоријски објашњавао екстензивним коришћењем природних ресурса и радне снаге, с једне, и променама у технологији и организацији производње, с друге стране. Ове промене, које заправо значе примену новог знања, сматрале су се егзогеним (спољним) фактором економског раста.

Трошак настанка нових технологија и корист од њихове примене нису били интегрисани у модел раста јер се сматрало да су оне резултат деловања ванекономских фактора, тј. да су једноставно дате. Евидентне и рапидне промене у економском и укупном животу људи, које су последица експоненцијалног увећања научног и техничког знања током последњих пола века, довели су до ревизије модела економског раста.

У новом (тзв. ендегеном) моделу економског раста постоје две нове и битне поставке. Прва је да се технолошке промене сагледавају као резултат економске активности, те су интегрисане у механизам функционисања тржишта. Према томе, технолошким развојем се може управљати одговарајућом економском политиком. Друга је да технологија,

односно знање уопште, као економско добро, није подложно деловању закона опадајућих приноса, као што је то случај код осталих економских добара.

Основу ове битне разлике између материјалних и нематеријалних фактора привређивања чини физичка природа тих добара. Материјална добра су оскудна и потрошна, док у свету нематеријалних добара нема оскудице јер свако може користити исто добро не ограничавајући другог у томе, и не умањујући супстанцу тог добра.

Отуда, знање се може неограничено акумулисати и користити, што значи да оно има потенцијал да обезбеди увећање приноса пропорционално инвестицији у његово стварање. Поменути модел ендеогеног раста представља теоријско тумачење очигледног процеса премештања тежишта савремене економске активности од оне засноване на природним ресурсима ка оној заснованој на знању.

Истовремено, он садржи и визију опстанка и напретка људског друштва упркос актуелним проблемима везаним за исцрпљење необновљивих природних ресурса, енергију, загађење човекове околине, климатске промене, раст популације и др. Конкретније, људска способност да производи, размењује и примењује знање препозната је као главни ослонац одрживог економског раста у будућности.

У економији заснованој на знању, креирање, трансфер и примена знања постају економски процеси који добијају засебно место у друштвеној подели рада, и постају један од аспеката укупног привредног процеса. Знање је привредно добро за себе, чија се вредност засебно квантификује и исказује.

Услужне делатности које се састоје у обради и размени информација такође су карактеристичне за економију засновану на знању. Исто важи и за привредне активности у области тзв. реалне економије, које се ослањају на експлоатацију симбола које тржиште препознаје и засебно вреднује.

Наиме, роба или услуга данас има вредност не само на основу квалитета, већ и на основу идејног контекста у којем се троши. Исти предмет који задовољава одређену практичну људску потребу имаће различиту вредност зависно од тога да ли његов купац верује да уз тај предмет набавља и додатно нематеријално добро које произвођач „испоручује” уз њега (нпр. репутација, друштвени престиж).

Коначно, разноврсни резултати људске креативности, посебно у области уметности и забаве, доживљавају у економији заснованој на знању неслућене могућности привредне експлоатације.

Отуда, популаран и широко прихваћен термин „економија заснована на знању” требало би да се схвати као економија заснована на коришћењу нематеријалних (интелектуалних) добара.

Поуздани индикатори да је свет у јеку транзиције ка новој економији јесу: јачање и раст услужног сектора, пропорционално смањење радне снаге у индустрији, пораст удела интелектуалних добара у вредности производа и услуга, пораст удела интелектуалних добара у вредности предузећа и, коначно, пораст удела економских активности које се заснивају на експлоатацији интелектуалних добара у бруто друштвеном производу.

У економији заснованој на коришћењу интелектуалних добара подразумева се да та добра прво морају бити створена, односно „произведена”, и да се затим морају ставити у привредну функцију ради остварења добити.

У тржишном моделу привреде, који се заснива на приватној својини и приватној иницијативи, производња интелектуалних добара наилази на проблем који се састоји у томе што је интелектуално добро, по својој природи, неривалско и неискључиво, што значи да се може неограничено користити од стране великог броја људи, уз немогућност (или тешкоћу) да се круг корисника ограничи само на оне који су економски допринели његовом стварању [3].

Економским речником речено, маргинални трошак коришћења већ створеног интелектуалног добра у условима слободе конкуренције је скоро раван нули. Са становишта статичке ефикасности тржишта, то је оптимална ситуација на којој се заснива потенцијал интелектуалних добара да увећавају маргинални принос.

С друге стране, управо због тога тржиште има тенденцију да изневери да инвестира у „производњу” интелектуалних добара, што резултује субоптималном понудом нових интелектуалних добара. Проблем се своди на присвајање користи од нових интелектуалних добара. Једно од средстава економске политике јесу права интелектуалне својине, која обезбеђују субјекту који је инвестирао рад и капитал у настанак новог интелектуалног добра, искључиво право привредне експлоатације истог, под одређеним законским условима и уз одређена законска ограничења.

Тако су ова права интелектуалне својине, заправо, облик државне интервенције у тржиште, која има за циљ да, путем ограничења конкуренције, мотивише и да инвестира у стварање нових интелектуалних добара.

Међутим, будући да ограничавају конкуренцију, поменута права интелектуалне својине умањују статичку ефикасност тржишта, што представља својеврсни друштвени трошак постојања ових права. Отуда, економска мисија ових права интелектуалне својине је амбивалентна; својим подстицајним деловањем на настанак нових интелектуалних добара, она отклањају поменуту слабост тржишта да то учини само од себе док ограничење конкуренције, које је иманентно овим правима, не сме поништити друштвену корист од нових интелектуалних добара [3].

Наравно, производња интелектуалних добара у друштву није зависна само од делотворности права интелектуалне својине као подстицаја упућеног приватном сектору. Држава примењује и друге подстицајне методе за креирање интелектуалних добара, посебно научног и техничког знања. Заједничко својство свих тих метода јесте да ангажују и расподељују средства пореских обвезника за остварење одређених програма истраживања и развоја.

То могу бити грантови који се дају високошколским установама, затим субвенције приватним субјектима, јавне набавке путем којих се наручују одређена истраживања или развој, награде и, коначно, пореске стимулације. За стваралаштво у области уметности и културе примењују се слични модели.

Најзад, ваљано уређено тржиште, јаке институције, добар систем образовања и здрав предузетнички дух чине добру основу за обилну и спонтану продукцију разноврсних интелектуалних добара чак и без икакве директне државне интервенције [3].

2.3. Закон о интелектуалној својини

Остварен је напредак у области права интелектуалне својине. Завод за интелектуалну својину (ЗИС), који има улогу националног координатора за права интелектуалне својине, основао је едукациони и информациони центар у оквиру Завода [4].

Међутим, финансијска одрживост ЗИС-а и даље представља проблем. У току су разговори у вези са дугорочном финансијском одрживошћу ЗИС-а, али још увек није нађено решење. Неопходно је довршити националну стратегију у вези са правима интелектуалне својине.

У децембру 2009. године усвојен је нови Закон о ауторским и сродним правима, након чега су усвојени поцаконски прописи. Закон предвиђа оснивање Комисије за ауторска и сродна права, која је овлашћена да одлучује о тарифама уколико не постоји договор између удружења за колективно управљање ауторским правима. Међутим, Влада још увек није именовала чланове Комисије. Још увек није усвојен Закон о оптичким дисковима [4].

Остварен је напредак у области права индустријске својине. Србија је члан Европске организације за патенте од октобра 2010. године. Усвојени су закони о индустријском дизајну, топографији интегрисаних кола и ознакама географског порекла, у складу са Прелазним споразумом. Нови Закон о жиговима уводи административни поступак за подношење жалби против одлука ЗИС-а.

Новоусвојена Стратегија за научни и технолошки развој поспешује изванредан број иновативних активности и обезбеђује индиректан подстицај за повећање броја пријава патента. Међутим, још увек није усвојен Закон о патентима.

Постигнут је извештај напредак у области примене закона. Србија је основала специјализоване службе (тужилац за кривична дела у области високе технологије, одељење за високотехнолошки криминал, специјализована царинска јединица, пореска ца и пореска полиција) с циљем примене законских прописа у овој области. Смањено је време трајања истраге. Повећана је учесталост провера од стране пореских инспектора, при чему је број случајева кривичног гоњења смањен, што указује на генерално боље поштовање закона.

Додатно су побољшане заплене које спроводе тржишни инспектори. Управа царина је наставила да напредује у примени права интелектуалне својине. Управа царина је у потпуности ажурирала своју електронску базу података царинских прекршаја у области права интелектуалне својине и увела електронско поступање по захтевима за заштиту права интелектуалне својине.

Потписан је Меморандум о разумевању између Завода за интелектуалну својину и Правосудне академије у циљу организовања специјализоване обуке. Уопштено говорећи, припреме Србије у области права интелектуалне својине умерено напредују. Неопходни су додатни напори у смислу усклађивања са правним тековинама Европске уније. Када се ради о примени закона, неопходна је боља координација међу надлежним службама, као и значајно улагање у правосудну обуку” [4].

2.4. Базе података интелектуалне својине

Интелектуална својина је свој процват и ширење посебно достигла у задњим деценијама XX века када су комплетиране значајне колекције информација из ове области. То су најпре били документи у папирном облику, затим записи на микрофишевима и у последњих десетак година базе на CD ROM/DVD медију.

Поред тога, већина земаља поседује своје локалне (најчешће релационе) базе података на рачунарским системима. Међутим, будућност, по свим трендовима који се дешавају последњих година, ипак ће припасти великим рачунарским базама података, повезаним међусобно мрежама интелектуалне својине којима ће се приступати путем Интернета.

Базе података којима располаже Завод за интелектуалну својину Србије Завод за интелектуалну својину Србије поседује националне базе података „Жигови“, „Модел“ и „Узорци“.

Ове базе функционишу са софтвером *IPAC* који је донирао WIPO (www.wipo.int). У току су припреме за увођење истог софтвера за обраду патената. База патената је библиографска база са релативно дугим периодом који обухвата до 30 година уназад.

Завод у својој колекцији поседује солидну збирку CD база европских и светских патената и патентних пријава. Ове базе се могу претраживати у просторијама Завода и, у

принципу, ради очувања колекције, није дозвољено изношење дискова изван објекта Завода. Завод поседује официјелни сајт и може му се приступити на Интернет адреси: <http://www.yupat.gov.rs>.

Комерцијалне базе података су, углавном, намењене за професионалну употребу и најчешће их користе пословне корпорације и научни институти за потребе својих пројеката. Светског лидера у овој области представља *Thompson* корпорација. Његове услуге користи више од 20 милиона корисника.

КоБСОН портал (<http://kobson.nb.rs>) је, на пример, доступан без икакве надокнаде и аутентификације свима са академског ИП домена у Србији, јер надлежно Министарство плаћа годишњу чланарину, односно приступ овој бази за све државне факултете. Неопходно је подесити сервер одговарајућег универзитета.

Од 2004. године корисницима је омогућен и удаљени приступ ("од куће", посредством комерцијалног провајдера) и то под истим условима као и из ИП простора академске мреже. Праћење коришћености КоБСОНа указује да око 30% корисника користи информационе изворе изван уобичајеног радног времена (ноћу, викендом, празником).

У овом режиму до данас постоји регистрованих 9500 истраживача из Србије, што је око трећине укупног броја регистрованих истраживача према последњем попису Републичког завода за статистику.

Садржаји КоБСОН-а доступни су свим истраживачима који раде у академским и научним институцијама повезаних на Академску мрежу Србије / АМРЕС. Адресе сервера на универзитетима у Србији су:

- Универзитет у Београду и Крагујевцу : prohu.rcub.bg.ac.rs
- Универзитет у Новом Саду : prohu.uns.ac.rs,
- Универзитет у Нишу : prohu.junis.ni.ac.rs

Један од циљева КоБСОН-а је и да промовише научно публикавање истраживача који раде у Србији, што чини тако што:

- Недељно прати све радове које су истраживачи објавили у часописима који се реферишу у Web of Science-у
- Месечно прати цитираност тих радова у Web of Science-у
- Недељно додаје нове свеске часописа укључених у систем
- Организује едукације младих истраживача за коришћење електронских сервиса.

Када је реч о Ауторском и сродним правима, због велике разумењености ове области, информације се, како смо већ раније навели, ретко могу наћи у некој класичној строго формализованој бази података. Са друге стране, информације о Ауторском и сродним

правима налазе се свуда око нас у неформализованим, односно нестандардизованим облицима.

Свакодневно се сусрећемо са њима у часописима, дневним новинама, ТВ емисијама, извештајима са судских процеса где је предмет повреда ауторских права, из полицијских хроника о заплени пиратизованих музичких, филмских или софтверских дела, на семинарима, предавањима и слично.

Дакле, још једном, ових информација има вероватно и највише од свих области интелектуалне својине, само што су због своје структуре непогодни за формализовано уређење и тиме за решершно претраживање.

Дисеминација (ширење) информација представља скуп поступака којима официјелни заводи за интелектуалну својину обезбеђују доступност релевантних информација. У центру система дисеминације налази се решерш. Решерш представља стручни извештај о одређеном техничком питању, односно стању технике које је засновано на извршеним претрагама релевантних база података.

Иако данас постоји све већи број база података које су путем Интернета доступне бесплатно свакоме, иако је у сталном порасту информатичка писменост становништва, препорука је да се за случај озбиљних решерша треба обратити званичним заводима за интелектуалну својину. Јер решерш је доста ретко занимање и подразумева стручњака за одређену област технике (електро, хемијског, фармацеутског, машинског и др. смера) уз познавање рада на рачунару, Булове алгебре и техника решерширања. Такође, вредност једног решершера расте са годинама његовог искуства као и са величином базе решершних извештаја које решерш у својој каријери прави.

Савремено друштво карактерише експоненцијални раст комуникација и података који се у комуникацији користе. Због тога све већи проблем постаје селектовање валидних информација из „шуме“ података и затим вршење њихове компаративне анализе. За то је неизбежна помоћ савремених информационо комуникационих технологија (ICT).

Када се говори о решершу, најчешће се имплицитно под њим подразумева решерш патентне документације јер је у тој области израда решерша најсложенија, али решерш се користи и у жиговима као и у осталим областима интелектуалне својине. Наравно да се они међусобно разликују јер носе специфичности својих области. Патентна документација се претражује и анализира у зависности од потреба корисника патентних информација.

Према дефиницији Светске организације за интелектуалну својину (WIPO) главне категорије решерша, у зависности од сврхе за коју се ради, јесу:

- Решерш на новост. Претраживање база се ради у циљу одређивања новости код изума за који се тражи заштита у патентној пријави или патенту који је одобрен, или чак изума за који пријава није поднета. Неопходно је да се открије суштинско стање технике како би се утврдило да ли је изум већ био раније откривен. Овим решершом се искључиво обухватају патентни захтеви из пријаве.
- Решерш на патентбилност или оправданост. Претраживање се врши у циљу проналажења докумената битних за одређивање не само новости, него и других критеријума патентбилности, нпр. присуство или одсуство потребног степена инвентивности. Ова категорија решерша мора да покрије све релевантне области технике.
- Решерш за нарушено право индустријске својине. Претраживање се ради са циљем да се нађу патенти и публиковане патентне пријаве чија би права индустријске својине могла бити нарушена датом индустријском активношћу.

Код овог типа решерша циљ је утврдити да ли постојећи патент даје ексклузивна права која покривају ту индустријску активност. Овај решерш може бити ограничен на патентна документа у одређеној земљи или земљама за које постоји интерес. Ово претраживање треба извршити и у патентној документацији земље у коју се планира извоз, као и пре склапања лиценцног уговора.

Решерш за стање технике. Ова врста решерширања се често назива и „информативни“ решерш, који се ради да би се истраживач упознао са стањем технике у одређеној области технологије. Резултати решерша треба да пружи основне информације за развојне делатности и да укажу да ли у специфичној области технике постоје патентна или не-патентна документа.

3. Spin-Off компанија као модалитет за примену истраживачких резултата

Економска транзиција друштва и трансформација универзитета два су испреплетена процеса коју су донела вероватно најобимније промене. Ове промене, које у Србији започињу веома касно, тек у првој деценији овог века, односе се на либерализацију, дерегулацију и отварање тржишта, приватизацију великог броја државних компанија, значајну али не и потпуну редукцију улоге државе у привреди.

Кључна промена на универзитетима настаје услед повлачења државе као, ако не јединог, онда свакако доминантног финансијера високог образовања. Ово се најбоље уочава у све већем броју студената који своје високо образовање директно плаћају и у све већем присуству приватних високошколских установа. Док се потоње може слободно назвати приватизацијом високог образовања, растуће учешће студената у финансирању јавног система високог образовања представља другачији облик приватизације, који је препознат као тренд не само у Србији већ и у другим земљама [15].

С друге стране, са омасовљавањем универзитетског образовања расте потреба за већим издавањем за функционисање система, што када је у питању јавни сектор недвосмислено значи или већа улагања из буџетских средстава или веће ослањање на тзв. „трећи канал“, односно, сопствено приходавање универзитета из различитих извора. Центар за образовне политике и Институт за социолошка истраживања Филозофског факултета у Београду тренутно спроводе истраживање о друштвеној одговорности универзитета у Србији које ће понудити емпиријске податке о начину на који академска заједница и њено окружење виде „трећу мисију“ и дају допринос њеном развоју.

Стога повлачење државе приморава универзитет да се окрене тржишту, да развија сарадњу са привредним и другим субјектима и локалном заједницом, да се укључује у међународне пројекте итд.

Spin-Off компанија је веома ефикасан модалитет којим може да се унапреди иновативна примена истраживачких резултата. Она представља чврсту везу између два света: науке и истраживања са једне стране и индустрије са друге, чији успех зависи од степена развијености предузетничке структуре, доступног и ризичног капитала и могућности за умрежавање. Предузетништво представља процес којим се покреће, организује и иновира пословање, са основним циљем да се креирају нова тржишта и створи профит. У последње време предузетништво је постало кључни сегмент економског развоја у целом свету, па се све више пажње посвећује успостављању и изградњи културе која је богата знањима, вештинама и способностима, али и креативношћу и покретачким духом.

Тржишна оријентација присутна је у неколико димензија. Прво, држава део својих ингеренција у управљању високим образовањем препушта тржишним механизмима, односно подстиче излазак универзитета на тржиште на коме се такмиче за студенте, средства и престиж.

Раст броја приватних факултета у последњих 15 година у Србији говори у прилог настајања високообразовног тржишта, мада неравноправан однос у који су стављени приватни факултети и значајна улога државе и других системских актера у процесу управљања указује на то да држава није спремна да препусти образовање тржишним механизмима.

Међутим, када говоримо о тржишним механизмима у високом образовању, не само у Србији већ и у другим европским земљама, треба имати у виду да је њима високо школство само делимице изложено. У том смислу, у контексту високог образовања, можемо једино говорити о интерним или „квизитржиштима“.

Друга димензија окретања универзитета тржишту огледа се у стварању партнерстава са привредним субјектима у заједничким пословноистраживачким подухватима. Иако великим делом настаје због мањка државних финансија, сарадња са привредом посматра се као пут ка спровођењу примењених истраживања, уз разумевање да она могу значајније допринети укупном економском развоју земље.

Иако сарадња универзитета и привреде није новина, гласније заговарање идеје да се опслужује нови партнер и придавање већег значаја новој улози коју универзитетска истраживања имају у привредном развоју посматра се као трећа мисија универзитета. Тако схваћена трећа мисија је интегрални састојак концепције о „економији заснованој на знању“ која чини основу политике развоја Европске уније.

У Србији је ова оријентација видљива у документима о научно-истраживачкој делатности: Закону о научно-истраживачкој делатности (2005) и Стратегији научног и технолошког развоја за период од 2010. до 2015. На пример, у Закону се наводи да је научно-истраживачка делатност „заједно са високим образовањем, главни чинилац и покретач привредног и укупног друштвеног развоја“ (Закон о научно-истраживачкој делатности 2005).

Имплементација стратегија се ипак одвија споро, те се може закључити да ову мисију универзитети у Србији углавном не испуњавају. О разликама у односу на европску праксу сведочи и податак да пословни сектор (јавни и приватни) укупно у Србији учествује у улагању у истраживање и развој са 10%, насупрот европског просека од преко 50% [16].

Поред партнерства са привредом, подстицање развоја предузетничког духа међу универзитетима спомиње се у контексту увођења тржишних механизма и стварања

климе за развој тзв. Предузетничког универзитета. Његова основна обележја су, према ауторима, диверсификовани извори финансирања, интегрисана култура предузетништва, окренутост развоју друштва, ефективан механизам управљања и подстицање академског рада.

Од оваквог универзитета се очекује да функционише као инкубатор *Spin off* предузећа и као дом научно-технолошких паркова и центара за трансфер технологије, попут оних чији рад започиње на многим универзитетима у Србији. Чак и шире од тога, „предузетнички универзитет“ би требало да негује предузетнички дух студената. Курсева који то омогућавају све је више, али се такође уочава „заостајање у односу на тежње и намере студената у западним земљама, што је разумљиво због разлика у социјално-економским контекстима“.

Док се сарадња са привредом објашњава у контексту општег економског развоја, одговорност универзитета према потребама тржишта рада оправдава се као добробит за појединце. Кључна реч у формулисању наставних програма јесте „запошљивост“ дипломираних студената. Са овом кључном речи у академски простор се, као клијенти, укључују службе за запошљавање и послодавци са којима се споро развијају канали комуникације.

У контексту Србије, професионална релевантност студијских програма као критеријум при развоју курикулума се јавља спорадично и зависи понајвише од спремности појединаца у академској заједници да овом задатку доследно приступе, док системски подстицаји, како институцијама, тако и појединцима унутар њих, још увек изостају.

С друге стране, заосталост привреде и ограничене могућности запослења за високообразоване тренутно сужава и капацитет тржишта рада да апсорбује и на адекватан начин алоцира људске ресурсе које генеришу универзитети. Истовремено, ово сужава и простор у коме би универзитети, уколико би се тиме водили, могли да развијају студијске програме и уписну политику која би боље одговарала на потребе тржишта рада. Како сматра Шљукић, „у српском друштву (али не само српском) насупрот потреби за предузетничком културом, налази се ‘култура сиромаштва’ коју карактерише фатализам, односно мирење са постојећим, које блокира креативне предузетничке потенцијале 'људских ресурса'“[17].

Треба имати у виду да релативни неуспех економске трансформације, посебно у периоду светске економске кризе, умањује капацитет грађана Србије да се део образовних трошкова пребаци на њих, путем пореза или школарина. Истовремена потреба образовног система за модернизацијом и улагањима чини ситуацију веома комплексном, нарочито у доминантом дискурсу штедње и фискалне одговорности.

Универзитет овај циљ може остварити на више начина. Пре свега, реч је о увођењу наставних садржаја који усмеравају студенте ка пожељном профилу „активног

грађанина“, затим о обликовању наставе на начин који ће омогућити студентима да буду самостални, да формулишу и заговарају своје мишљење. Познато је да је улога образовања од великог значаја развоју демократске личности појединаца. У истраживању о утицају школа на прихватање плуралитета и њиховом подстицању когнитивног стила демократске личности, Ђуришић-Бојановић [19] указује на потенцијал које образовање носи у развоју демократског друштва.

У том смислу се и универзитетско образовање може посматрати као важан актер у том процесу, посебно кроз његову улогу у образовању будућих наставника. Без намере да уводимо додатне полемике у овај рад, требало би напоменути да један део оштрих критичара Болоњског процеса своје аргументе заснивају управо на изостанку хуманистичке димензије високог школства, односно на фокусираност реформатора на вештине за тржиште рада, скраћивање курикулума, квантификацију свих научних и образовних постигнућа.

Други важан део овог процеса је практиковање демократских вештина, односно укључивање студената у управљачке структуре, чиме се остваривање треће мисије поклапа са вредностима Болоњског процеса.

Законом о високом образовању (2005) у Србији је предвиђено оснивање студентских парламената као легитимних представника студената, али у одређеним областима партнерство се сужава ограничавањем учешћа студентских представника. Из тог угла посматрано, Србија припада кругу земаља за које Бренан и сарадници сматрају да преспоро мењају системе одлучивања и управљања, и на које указују као пример традиционалног и конзервативног управљања, што доводи у питање могућност да се кроз управљање остварује трећа мисија [6].

Тренутни институционални оквир фаворизује ванинституционално обављање треће мисије. Ту се пре свега мисли на универзитетске професоре који у јавности иступају заговарајући одређене теме и вредности ослањајући се на професионални легитимитет и углед. Са друге стране, значајан број невладиних организација основаних током деведесетих година за циљем да надоместе немогућност слободног бављења науком на универзитету данас пружају програме које похађају студенти и тако делимично преузимају на себе испуњавање задатака цивилне мисије.

Заправо, ванинституционалност и одсуство универзитетских стратегија указују на сличан закључак до којег долазе Ђулум и Ледић, а то је да интеграција друштвеног аспекта треће мисије зависи од наставника и њихових ставова [9]. У том смислу, академска заједница се може истовремено посматрати и као носилац јачања цивилне мисије, али и као извор отпора њеном развоју.

У контексту Србије, носиоци цивилне мисије нису универзитети, већ појединци, и зато је она далеко мање институционализована него што је то случај са два примарним мисијама – наставом и науком.

Културну транзицију превасходно разумемо у контексту стварања доминантних друштвених вредности након пада комунизма. Као елемент треће мисије ова функција се може посматрати као саставни део најширег и у постмодерном друштву вероватно најелузивнијег друштвеног деловања универзитета, које се са једне стране преклапа са деловањем универзитета у политичкој транзицији, али са друге стране ради се о делатности која далеко дубље продире у поре друштвеног живота.

Историјски гледано, универзитети су имали велики значај у процесу изградње нације и државе, у чему су најчешће предњачиле институције ситуиране у престоницама које су представљале носиоце националне културе и традиције [6]. Оваква позиција универзитета у транзицији је нарочито долазила до изражаја у новонасталим државама које су за време комунизма биле у вишенационалним федерацијама које су у одређеној мери наметале нове, инклузивније идентитете (нпр. Југословенски или раднички идентитет), па се након пада комунизма јавила тенденција ретрадиционализације.

Други аспект културне функције универзитета ослања се на споменуте идеје о универзитету као инкубатору нових идеја и критичког разматрања стварности. Ова функција универзитета кореспондира са оним што аутори називају опозиционом функцијом цивилног друштва, а под чиме се подразумева стварање критичке јавне сфере у којој ће се разматрати питања од јавног значаја. Ова критичка јавна сфера има велики значај за политичку транзицију јер се тек са стварањем демократске јавне сфере може говорити о стабилној демократској заједници и о промени доминантног модела политичке културе, те о стварању услова за даље продубљивање и развој демократских институција.

Јасно је да ова функција одређује универзитет као мотор реформистичког и либералнијег дела друштва, те да се између две интерпретације јавља сукоб. О релативно супротстављеним улогама универзитета као институције која, са једне стране, чува и преноси културно наслеђе и тиме даје стабилност националном идентитету, и од које се, са друге стране, очекује иновација и модернизација сведоче на пример области које су дефинисане у истраживачким програмима које држава финансира. Тако се у програму за примењена друштвено - хуманистичка истраживања налазе и информационо – комуникационе технологије и друштво, културни и национални идентитет и материјално и духовно наслеђе.

Овај сукоб у транзиционим друштвима добија на значају због чињенице да се читаво друштво налази у потрази за новим идентитетом, па се у односу на ову потрагу политичка заједница дели на два блока:

- Модернистички, који нови идентитет дефинише као „повратак Европи“ (окренутост европским интеграцијама и усвајање модела либералних демократија),
- Традиционални, који се ослања на „повратак себи“ (повратак на вредности које су биле утемељене пре Првог и између два светска рата).

Подела на реформисте и традиционалисте представља најважнији политички расцеп скоро свих транзиционих друштава, и обликује политичку и друштвену сцену у првим фазама транзиције. Међутим, без обзира на то како се у политичкој сфери путем избора разреши овај конфликт, у академском пољу обе струје остају заступљене преносећи тако борбу и на универзитет.

Тако на пример, аутори у интелектуалним круговима уочавају два поларизована става. „Први се односи на чињеницу да је традиција део нашег духовног бића, да је треба вредновати и уважавати и повремено превредновати тј. реинтерпретирати традицију“, а други став се „изражава у схватању да смо ми дубоко ‘загледани’ у прошлост, што може представљати препреку нашем приближавању регионалном и глобалном јединству“.

Значај ове поделе се у практичном смислу појачава због постојећег оквира интернационализације универзитета и болоњских реформи које се перцепирају као део међународног утицаја на универзитет као националну установу чак и када промене које се спроводе немају никакав вредносни и идеолошки садржај. Због тога се на многим универзитетима у Србији јавља отпор према променама и према новоуведеним механизмима. Овде се заправо универзитет понаша као огледало друштвених сукоба јер „изражава и чак појачава идеолошке борбе које постоје у друштву“ [8].

4. Степен комерцијализације истраживачких резултата високошколских установа

Кад се говори о привредној примени интелектуалне својине мисли се на економску валоризацију интелектуалних добара у виду производње и промета робе или услуга на тржишту. При том, разматрање ове проблематике мора бити диференцирано, зависно од врсте интелектуалног добра у питању.

Оно што је заједничко свим интелектуалним добрима јесте да она у Републици Србији имају једнак правни третман независно од тога да ли представљају интелектуалну својину иностраног или домаћег субјекта. Отуда, иако је национални интерес да се промовише привредна примена домаће интелектуалне својине, није могућа никаква правна дискриминација према критеријуму држављанства или домицила (седишта) титулара интелектуалне својине [3].

Једино што је могуће јесте да се стимулативним мерама подстакне продукција домаће интелектуалне својине и да се домаћој привреди обезбеди квалитетна и благовремена информација о понуди домаће интелектуалне својине и адекватном начину њене експлоатације у Републици Србији и иностранству.

Кад је реч о интелектуалним добрима које теорија сврстава у интелектуалне творевине, као што су проналасци, ауторска дела, интерпретације и дизајн, привредна примена подразумева да су та добра већ постојећа.

Другим речима, питање њиховог настанка није непосредни предмет Стратегија развоја интелектуалне својине. Политика подстицања стварања техничких проналазака у Републици Србији обухваћена је Стратегијом научно-технолошког развоја, а политика подстицања ауторског и интерпретаторског стваралаштва спада у домен културне политике државе. Код интелектуалних добра, пак, која се сврставају у знаке разликовања, као што су жигови и ознаке географског порекла производа, акценат је на њиховој правној заштити као предуслову ефикасног привредног коришћења [3].

Привредна примена домаћих проналазака наилази у Републици Србији на проблем који је познат у целом свету, а то је изостанак адекватног финансирања развоја конкретног производа на бази одређеног проналаска.

По правилу, проналазак (који је евентуално и патентиран) захтева знатан труд и средства да би од техничког решења одређеног проблема био претворен у прототип производа, а затим и у производ спреман за серијску производњу. Логично је да интерес за

финансирање те фазе развоја имају субјекти који виде свој привредни интерес у каснијој експлоатацији производа.

Отуда се сматра да је успостављање везе између субјекта који има проналазак и субјекта који располаже инвестиционим капиталом и/или технолошко-производним капацитетима од кључне важности за унапређење привредне експлоатације проналазака.

Полазећи од претпоставке да су универзитети и научно-истраживачке организације природни центри научног истраживања и технолошког развоја, успостављање различитих институционалних облика њихове сарадње са привредом сматра се у целом свету кључем ефикасне привредне примене проналазака.

Такви облици сарадње истовремено имају подстицајни ефекат на домаћи технолошки развој, јер привреда постаје „клијент” домаћих универзитета и научно-истраживачких организација, који раде пројекте директно наручене од стране привреде. При том, кад се говори о привреди, мисли се како на домаћа, тако и на инострана привредна друштва.

Према искуству других земаља, као корисна карика за повезивање понуде и тражње техничких проналазака јављају се центри за трансфер технологије, који се оснивају при универзитетима, односно научно-истраживачким организацијама. Њихова улога је да на бази познавања истраживачко-развојних капацитета и резултата својих установа, информишу привреду о могућностима сарадње, учествују у избору пословних партнера и детектовању извора финансирања, активно доприносе пословном и правном обликовању те сарадње, и прате њену реализацију.

Истовремено, ти центри су адреса на којој заинтересована привреда може добити поуздану информацију о могућностима сарадње. У том смислу, Влада подржава активности универзитета и научно-истраживачких организација на успостављању центара за трансфер технологије и унапређењу њиховог рада.

Јасно дефинисана права и обавезе свих учесника у сарадњи (универзитет, односно научно-истраживачка организација – привреда – држава) једна је од битних претпоставки за унапређење привредног коришћења проналазака. Такође, то је и претпоставка за учешће у међународним научно-истраживачким пројектима, односно за коришћење финансијских средстава из фондова ЕУ.

Део те претпоставке је већ задовољен доношењем Закона о научноистраживачкој делатности („Службени гласник РС”, бр. 110/05, 50/06 – исправка и 18/10) који, поред осталог, регулише „својинска права на резултатима истраживања” која су финансирана средствима из буџета Републике Србије. Међутим, кад су у питању резултати истраживања (проналасци) који су настали на основу сарадње са привредом, од велике важности су уговори којима се регулишу права и обавезе између универзитета (факултета), односно научно-истраживачке организације и привредног субјекта, као и

акта која уређују односе између појединачних истраживача и институције у којој они раде [3].

Жигови и ознаке географског порекла производа су облици интелектуалне својине који имају велики значај у пласману производа. Држава може, преко локалних јединица самоуправе, да помогне у остваривању правне заштите ознака географског порекла за производе који су традиционално познати и специфични. Та помоћ би се састојала у анимирању локалних произвођача за прихватање одређених обавеза у погледу одржавања квалитета производа, као и у финансирању израде одговарајућег стручног елабората који је неопходан за стицање правне заштите.

Завод је недавно у своју понуду услуга увео и тзв. дијагностику интелектуалне својине у привредним друштвима. Реч је о томе да се, на захтев заинтересованог привредног друштва, стручњаци Завода на лицу места упознају са његовом постојећом и потенцијалном интелектуалном својином и сачине писани извештај са проценама и препорукама у вези правне заштите те интелектуалне својине и могућностима њеног привредног коришћења. Будући да су прва искуства са пружањем ове услуге веома добра, извесно је да ће се она и даље пружати и унапређивати.

Пословање засновано на интелектуалној својини не подразумева само непосредну експлоатацију исте, већ и друге облике њеног коришћења као специфичне врсте економског добра. Уступање другог права на коришћење интелектуалне својине путем уговора, коришћење интелектуалне својине као улога у заједнички пословни подухват, полагање интелектуалне својине као обезбеђења за измирење дугова и слично. Такође су битни за економску валоризацију интелектуалне својине. У том контексту, стручна процена вредности интелектуалне својине јесте предуслов за поменуте трансакције.

У области ауторског, права интерпретатора и права произвођача фонограма, једна од битних полуга привредног коришћења заштићених интелектуалних добара јесте систем колективног остваривања ауторског и сродних права. У Републици Србији такав систем постоји али је његово функционисање оптерећено проблемима не само на релацији организација за колективно остваривање права – корисници ауторских дела, интерпретација и фонограма, већ и на релацији организација – њени чланови, односно комитенти.

Ти проблеми превазилазе оквире санкционисања повреда права интелектуалне својине и односе се на преговарање између организација и корисника ради формирања накнаде за коришћење ауторског и сродних права.

Здрава и културна индустрија може почивати само на односима између аутора, односно интерпретатора, с једне, и корисника (издавача, музичких и филмских продуцената, РТВ привредних друштава), с друге стране, који обезбеђују правичан баланс њихових интереса и немају елементе злоупотребе јаче преговарачке позиције једне стране.

Потреба за изградњом такве уговорне културе у овој врсти пословања превазилази оквире едукације и задире у домен организоване помоћи државе удружењима аутора и интерпретатора да израде моделе уговора о уступању ауторских и интерпретаторских права корисницима.

Планиране активности Републике Србије, до 2015 године, за комерцијализацију истраживачких резултата су [3]:

- Успоставити центре за трансфер технологије бар на два државна универзитета. Комбиновањем средстава из иностранства и средстава из буџета Републике Србије неопходно је да се бар на два универзитета у Републици Србији оснују центри за трансфер технологије. Опрез и поступност у оснивању таквих центара је неопходна јер држава не може на дужи рок да преузме обавезу финансирања њиховог рада. Циљ је да такви центри буду финансијски самоодрживи захваљујући провизији коју убиру од економских ефеката успешних пројеката у којима су посредовали. Зато је рационално да се они оснују тамо где има највише изгледа за успешан почетак њиховог рада. На основу споразума између више универзитета, односно универзитета и научно-истраживачких организација ти центри би у почетку сервисирали и потребе других универзитета и научно-истраживачких организација.
- Израдити моделе уговора којим се уређују односи у пројектима сарадње универзитета, односно научно-истраживачких организација са привредом. На основу добре праксе у Републици Србији и иностранству, а у оквиру позитивних прописа Републике Србије, Влада подржава израду модела уговора којима се регулишу односи учесника у пројектима сарадње универзитета, односно научно-истраживачких организација са привредом. Тим моделима уговора ће бити дефинисани права и обавезе институције, запослених истраживача и привредних партнера унутар пројекта. Њихова примена неће бити обавезна, већ је њихов циљ да помогну учесницима пројекта да обликују своје односе на квалитетан начин и тако обезбеде несметани развој сарадње.
- Помоћи финансирање заштите ознака географског порекла традиционалних и специфичних производа. Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде ће, путем јавног конкурса позвати произвођаче пољопривредних и прехрамбених производа, односно њихова удружења у Републици Србији да пријаве своје пројекте заштите ознака географског порекла производа и, на основу унапред постављених критеријума, одабрати неколико за које ће финансирати израду стручног елабората, као и друге неопходне активности. Понудити привредним субјектима, на комерцијалној основи, услугу дијагностиковања статуса интелектуалне својине. Ову услугу, која је сада у пилот фази, Завод ће стандардизовати, усавршити и понудити свим привредним субјектима на комерцијалној основи.

- Унапредити методе процене економске вредности интелектуалне својине привредних субјекта и афирмисати пословне трансакције са интелектуалном својином.

Интелектуална својина, као специфично економско добро, има своју вредност која зависи од низа фактора. Процена те вредности је високо стручан посао који мора постати део рутине у исказивању вредности привредних субјеката или појединих интелектуалних добара у својини тих субјеката. То је предуслов за одвијање разноврсних пословних трансакција са интелектуалном својином. Влада ће обезбедити водич за процену вредности интелектуалне својине и изградити приручник добре праксе за обављање пословних трансакција са интелектуалном својином.

- Завод ће систематски спроводити појачан надзор над радом организација за колективно остваривање ауторског и сродних права и објављивати резултате тог надзора

Стварање, заштита и примена интелектуалне својине нису могући без људи који су оспособљени да на томе успешно раде. У изградњи таквих људских потенцијала битну улогу имају подизање јавне свести и образовање.

Под подизањем јавне свести се подразумевају мере и акције које су усмерене на шири круг људи који, по правилу, немају непосредне професионалне циљеве или амбиције у тој области. Схватање појма и значаја интелектуалне својине, односно њене правне заштите и последица кршења прописа у овој области, значајни су за свакога, будући да је у данашње време скоро немогуће избећи контакт са овом проблематиком у практичном животу. Једно од обележја правне заштите интелектуалне својине јесте што она, за разлику од својине на телесним стварима, није очигледна, и правила њене заштите често измичу лаичком интуитивном осећају за допуштено или недопуштено. Отуда је висока јавна свест о овој проблематици, као вид превентиве, једна од најбитнијих полуга за унапређење сузбијања права интелектуалне својине [3].

Такође, економија која је заснована на интелектуалним добрима подразумева да људи од најранијег узраста буду у контакту са информацијама о економском потенцијалу интелектуалне својине и изазовима њеног стварања. Неговање култа креативности на свим пољима је услов за успостављање једне предузетничке климе у друштву, која је примерена том типу савремене економије.

На овом пољу се у Републици Србији недовољно ради. Спорадично постоје пропагандне кампање које спровode субјекти чији пословни интереси су угрожени масовним повредама права интелектуалне својине (нпр. Америчка привредна комора) или Завод поводом Светског дана интелектуалне својине (26. април сваке године). Од систематски осмишљених активности под покровитељством Владе вреди поменути Такмичење за најбољу технолошку иновацију у Републици Србији, које већ 6 година спроводи

Министарство просвете и науке, уз помоћ Факултета техничких наука Универзитета у Новом Саду, РТС-а и Привредне коморе Србије. Међутим, за делотворније промовисање интелектуалне својине у Републици Србији неопходно је учинити више.

При том, посебна пажња се мора посветити деци основних школа, која су не само будући корисници интелектуалне својине, већ и будуће језгро креативне популације Републике Србије. Квалитетна пропагандна кампања која би била примерена њиховом узрасту, на дужи рок би дала боље резултате него било која кампања усмерена према данашњим одраслима, чије поверење у државне пропагандне акције је знатно мање, а мотивација да мењају стечене навике слаба.

То, наравно, не значи да одраслу популацију треба заобићи у овом послу. Али подизање свести те популације мора бити засновано на повезивању интелектуалне својине и промоције одређених практичних интереса управо тих људи (нпр. у форми заштите потрошача и сл.).

У промовисању техничке културе и иновација важну улогу имају и изложбе проналазака. Таквих изложби у Републици Србији има. Међутим, због непостојања јединствених критеријума, и одсуства сарадње међу удружењима проналазача, не постоји такмичарска изложба проналазака највишег – државног ранга. Постојање уређеног система такмичења, као и такве изложбе би привукло пажњу медија и представљало значајан допринос подизању јавне свести о интелектуалној својини.

Образовање је, за разлику од подизања јавне свести, систематска и институционализована активност преношења знања онима који имају одређене (актуелне или потенцијалне) професионалне интересе у вези са интелектуалном својином.

Зависно од циљне групе, врсте и нивоа знања које се преноси, образовање у области интелектуалне својине се може одвијати у оквиру акредитованих програма наставе на факултетима (као засебан предмет или као део одређеног предмета) или универзитетима (интердисциплинарне студије), али и у другим институцијама које имају кадровске и организационе капацитете за то.

Кад је реч о настави на факултетима, ситуација у Републици Србији је разнолика. Док се на већини правних факултета Право интелектуалне својине изучава као обавезни или опциони предмет на одређеном нивоу студија, на техничким и уметничким факултетима то, са ретким изузецима, није случај. Посебно је проблематично што будућа техничка интелигенција Републике Србије, по правилу, нема прилику да добије какво знање из области интелектуалне својине током школовања.

Значајан корак у правцу унапређења образовања учињен је недавним отварањем Едукативно-информативног центра у Заводу. Његово отварање и првих две године рада предмет су пројекта који финансира Европска унија. Циљ је да се, у изврсним просторно-

техничким условима, заинтересованој публици пружи краћи образовни програми, који су пре свега усмерени на оспособљавање људи да практично примене знања из области интелектуалне својине.

Планирано је да се план наставе и образовни материјали израде према потребама посебних група корисника (представници привреде, научно-истраживачких институција, судије, инспектори, тужиоци, представници медија, уметничка удружења и сл.). У изради образовног материјала и програма наставе учествоваће страни експерти.

Изложено стање наводи на закључак да је неопходно да се предузме низ мера у циљу подизања јавне свести и образовања у области интелектуалне својине. Ово посебно зато што су квалитетно информисани и обучени људски ресурси предуслов за ваљано функционисање свих сегмената система: од стварања интелектуалне својине, преко њене правне заштите, до привредне примене исте.

Очекивања које друштво и различити сегменти друштва имају од универзитета условљена су историјским околностима и друштвеним, економским, политичким и културним амбијентом као најширим контекстом унутар ког универзитет ступа у интеракције са „вануниверзитетским светом“ и унутар ког дефинише свој идентитет и своје задатке.

Мануел Кастелс уочава четири улоге универзитета које су доминирале различитим историјским периодима [5]. Прва таква улога јесте улога идеолошких апарата, тј. улога у формирању и преношењу идеологије.

Она има корене у европској традицији у којој су универзитети настајали и развијали се у окриљу цркве. Друга улога односи се на стварање доминантних елита, и у смислу одабира оних који ће високим образовањем добити овај статус, али и шире пошто универзитети нуде простор унутар којих се елите умрежавају и „устостављају кодове разликовања између елита и остатка друштва [5].

Хронолошки трећа улога универзитета јесте да стварају и шире знање, улога која и данас доминира у дискурсу о високом образовању. Последња, четврта улога универзитета јесте образовање администрације, прво црквене, потом и државне, да би се касније ова улога проширила на образовање стручног кадра за бројна друга занимања (инжењери, лекари итд). Како Кастелс запажа, у вишевековној историји универзитета ниједна од ових улога није потпуно нестала, а крајем двадесетог века оне су модификоване и другачије приоритизоване у складу са новонасталим окружењем.

Нови амбијент у којима се дискутују улоге универзитета, сматра Бренан, одређен је процесима глобализације, демократизације, преношењем националних надлежности на наднационална тела, повећаним значајем знања за економију и међународну

конкурентност, либерализацијом и растућим бројем формалних регулаторних система на националном и међународном нивоу [6].

Слично, у силе које стварају структурне промене на универзитету Тајхлер убраја повећану међународну сарадњу и мобилност, глобализацију, ширење нових информационо-комуникационих технологија, измењене модалитете управљања и промену структура у функцији стварања економије засноване на знању [7].

Ови „мегатрендови“ од универзитета стварају „мултиверзитете“ као институције друштва које задовољавају, или од којих се имплицитно или експлицитно очекује да задовоље многобројне заинтересоване стране. Поред већ традиционалних задатака у истраживању и настави, све учесталије се говори о „трећој мисији“ универзитета [8]. Овај појам и његови нешто конкретнији синоними (цивилна мисија, јавна служба, друштвена одговорност и сл.) сугеришу „двоструку улогу свеучилишта као носитеља позитивних промена који доприноси друштвеном развоју и подузетника који доприноси економском развоју на локалној, регионалној и националној разини“ [9].

Овакво двоструко одређење цивилне мисије користи и Опсерваторија Европског универзитета, у чијем приручнику се наводи да трећа мисија укључује и економске активности, попут комерцијализације академског знања развојем јавно-приватних партнерских истраживачких пројеката, развоја патената и лиценцираних производа те стварања *spin off* предузетничких компанија у власништву универзитета, као и друштвено деловање попут учешћа у јавним расправама и процесу стварања јавних политика и ангажман у друштвено-културном животу заједнице [10].

Услед овог двоструког одређења цивилне мисије поједини аутори предлажу да се друштвена одговорности универзитета разматра као четврта мисија, док би термин трећа мисија био резервисан за економску сферу [9]. Како су ове различите мисије узајамно повезане и донекле неодвојиве, у овом тексту ћемо задатке универзитета који не спадају у наставу и истраживања, у њуховом традиционалном поимању, посматрати као трећу мисију.

Мисије и конкретни задаци, као и количина актера са којим би универзитет требало да ступа у интеракције очито усложњавају идеју универзитета као институције. Не чуди стога што аутори пишу о универзитету који је „збуњен својом мисијом“, „оптерећен мисијама“ [10] или о универзитету који је „под стресом“ [11].

У настојању да дају одговор на изазове са којима се високо образовање суочило крајем прошлог века, европске земље приступиле су процесу успостављања јединствене „зоне“ високог образовања Европе, који је подразумевао међусобно усаглашавање националних система високог образовања. Иако ова амбиција није била нова (према неким ауторима њен зачетак у послератној историји Европе датира из педесетих година прошлог века),

она је први пут успешно артикулисана Сорбонском декларацијом 1998. године, а затим, годину дана касније и Болоњском декларацијом [12].

Тако уједињени око заједничких циљева, те хармонизовани системи високог школства би адекватније одговорили на глобалне изазове, али и дали оквир сваком појединачном систему у сопственом настојању да на ове изазове одговори, и да у том настојању унапреди сопствени начин функционисања.

Важност коју су многе земље потписнице, али и све бројнији међународни и европски актери, попут Европске уније, придале овом заједничком подухвату се између осталог може видети и у чињеници да су промене које су уследиле у политикама високог образовања широм Европе биле сагледаване као део „Болоњске“ реформе, чак и када директна повезаност није постојала. Стога не чуди што и промене које се одвијају на универзитетима у Србији носе дискурзивну етикету Болоњског процеса.

Са променама у структури студија високог образовања, стављањем акцента на квалитет процеса и исхода, „реформисаних“ студијских програма, концептом целоживотног учења и другим елементима „Болоње“, дошло је и до промена у структурама одлучивања и задацима наставног и ненаставног особља. Истовремено, у високошколском систему Србије је од њеног приступања процесу 2003. дошло до промена које нису у вези са Болоњским процесом, већ представљају својеврсне одговоре за „локалне“ изазове [13].

У дискусији о поменутим променама на универзитетима у Србији се не сме занемарити утицај раније наведених глобалних трендова и начин на који се они манифестују. Такође, њихова реконтекстуализација у Србији захтева да се односи универзитета и друштва у Србији промисле у светлу локалних специфичности. Још важније, поред већ наведених глобалних процеса, сматрамо да је реформске промене у дискурсу Болоњског процеса потребно сагледати у ширем транзиционом друштвеном окружењу.

Стога се покушава идентификација и анализа експлицитне и имплицитне потребе које различити сегменти друштва артикулишу према универзитету, уз разумевање да ове потребе настају у околностима свеобухватне и дубоке друштвене транзиције. Као аналитички оквир служи упоредна студија у којој се анализира учешће универзитета у друштвеној трансформацији 15 земаља. У њој Бренан, Кинг и Либиу [14] предлажу аналитичку поделу на:

- Економску трансформацију у којој универзитети примарно учествују као агенти стварања људског капитала,
- Трансформацију у политичкој сфери која се односи на стварање и одржавање владиних и невладиних организација и институција, као и на социјализацију политичке и друштвене елите,
- Трансформацију друштвене структуре при чему универзитети имају функцију обезбеђивања друштвене мобилности и

- Културну трансформацију која се односи на вредности и идеје за које се универзитети залажу и које промовишу.

Пратећи ову основну матрицу, свесни је да је она пре свега аналитичког карактера јер се ради о процесима који се прожимају и условљавају, пажњу ћемо усмерити ка економској, политичкој и културној транзицији у Србији, с тим што економску транзицију посматра у нешто ширем одређењу да би на тај начин били обухваћени и неки аспекти социо-структурних промена.

Уједно, настоји се да се скицира начин на које универзитети у Србији, и сами закупљени сопственом реформом, настоје да одговоре на захтев да поред прве и друге мисије оличене у настави и науци испуне и трећу мисију. Ова питања свакако захтевају опсежнију и систематичнију анализу.

4.1. Центри за трансфер истраживачких знања на универзитетима у Србији

Центар за трансфер знања је организациона јединица Универзитета у Крагујевцу, <http://www.ktc.kg.ac.rs>, и основан је ради идентификације, правне заштите и привредног искоришћавања интелектуалних добара. Центар је оформљен у оквиру Темпус пројекта "*National Platform for Knowledge Trinagle in Serbia*".

Центар за трансфер технологије, на Универзитету у Београду, <http://www.ctt.bg.ac.rs>, основан је одлуком Савета Универзитета од 26. октобра 2010. године ради идентификације, заштите и комерцијализације резултата научноистраживачког и стручног рада и заштите интелектуалне својине Универзитета.

Основни циљеви и задаци Центра су:

- Унапређење могућности за ефикасну и ефективну примену научноистраживачких резултата Универзитета у циљу развоја привреде и друштва,
- Подстицање трансфера знања између Универзитета и привреде,
- Подршка пласману нових технологија и иновација,
- Повезивање релевантних субјеката, успостављање мрежа и колаборације у циљу интензивнијег трансфера технологија,
- Развијање знања и вештина у заштити и искоришћавању патената и других облика интелектуалне својине у процесу трансфера технологије,
- Јачање свести о интелектуалној својини и увећање капацитета трансфера технологије на Универзитету,
- Пружање општих информација о интелектуалној својини,

- Експертиза и подршка у изради технолошких и економских студија изводљивости, као и процена вредности и укупних потенцијала у коришћењу патената,
- Помоћ у стварању нових иновационих центара, инкубатора и пословно-технолошких паркова које оснива Универзитет и факултети у саставу Универзитета.

Значајну стручну подршку раду Центра пружаће Завод за интелектуалну својину Републике Србије на основу уговора потписаног 30. новембра 2010. године између Завода и Универзитета. Уговор је део националног пројекта “Подршка оснивању Едукативно-информационог центра Завода за интелектуалну својину Србије” који финансира ЕУ и којим руководи Делегација Европске уније у Републици Србији, а спроводи га Европски завод за патенте.

Центар за трансфер технологија у Нишу, <http://www.tto.ni.ac.rs>, своје основне циљеве испуњава повезивањем релевантних субјеката са Универзета и из привреде у циљу интензивнијег трансфера технологија. Центар ради на увећању капацитета трансфера технологије на Универзитету јачањем свести о интелектуалној својини, развијањем знања и вештина у заштити и искоришћавању патената и других облика интелектуалне својине у процесу трансфера технологије, пружањем експертиза и подршке у изради технолошких и економских студија изводљивости, као и проценом вредности и укупних потенцијала у коришћењу патената. Центар ће пружати помоћ у стварању нових иновационих центара, инкубатора и пословно-технолошких паркова које оснива Универзитет и факултети у саставу Универзитета.

4.2. Скупови посвећени промоцији научних резултата у Србији

Центар за промоцију науке је државна институција надлежна за промоцију и популаризацију науке. Основан је током пролећа 2010. Законом о научноистраживачкој делатности („Сл. гласник РС“ бр. 18/10) Републике Србије. Након што је 23. новембра исте године уписан у регистар као јавна установа, Центар је преузео све послове промоције и популаризације науке од надлежног министарства.

Он је део стратешког програма развоја Србије као економије знања, у којој иновативност и повезаност представљају кључне ресурсе.

Идеја за оснивање Центра потекла је из неопходности да се грађанима приближе наука и технологија, што је предуслов за повећање научне писмености и технолошки напредак Србије у будућности. Након година кризе, наука је остала одвојена од друштва и шире јавности, тако да је постало нужно да држава подстакне премошћавање тог јаза.

С друге стране, последњих година, у многим градовима Србије изродиле су се бројне појединачне иницијативе за промоцију науке. Како би подржала и оснажила такве активности, Република Србија је поверила Центру задатак да подстакне, ојача и увеже све ове иницијативе и створи један широки фронт за ширење културе науке.

Захваљујући финансијском споразуму са Европском инвестиционом банком, Република Србија у Блоку 39 на Новом Београду подиже нову импресивну зграду Центра за промоцију науке. Пројекат изградње води Јединица за управљање пројектима Владе Републике Србије. Али, основан Законом, Центар постоји и без будуће зграде.

Окупивши широк фронт сарадника, ентузијаста, научника, наставника и новинара, Центар је захваљујући бројим акцијама постао изузетно препознатљив међу грађанима Србије. Упркос финансијским тешкоћама, Центар широм Републике наставља да организује популарне манифестације, промоције, предавања, радионице и издаје публикације којима се промовише наука.

Истраживачка станица Петница (ИСП) је самостална и независна организација која се бави развојем научне културе, научне писмености, образовања и културе. Активности ИСП су највећим делом усмерене на младе – на ученике и студенте, као и на обуку наставника у новим техникама, методама и садржајима у области науке и технологије. Програми ИСП обухватају широк спектар области и дисциплина у оквиру природних, друштвених и техничких наука.

Сваке године Истраживачка станица Петница организује велики број различитих програма у облику курсева, семинара, научних кампова, радионица и сл., најчешће у трајању од више дана. На овим програмима као предавачи гостују искусни научни радници и истраживачи из великог броја научних института и факултета са којима ИСП сарађује.

Главнина програма ИСП је намењена основној циљној групи – ученицима средњих школа, тј. младима у узрасту од 15 до 19 година. Њима се нуди могућност да се пријаве за читаву серију семинара и курсева током једне године који се одржавају у неколико термина током зиме, пролећа, лета и јесени. ИСП самостално врши избор ученика који ће се позвати да учествују на програмима.

Сајам технике и техничких достигнућа Техника 2014. је најважнији регионални сајамски и конференцијски догађај о примени савремених достигнућа у индустрији, инфраструктури, климатизацији - грејању, водоводним технологијама и управљању отпадом и отпадним водама, комуналним сервисима, енергетици, екологији, телекомуникацијама и пошти, логистици и транспорту, железници и ваздухопловству, опреми за паковање, складиштење и малопродају, технологији паметних зграда...

На сајму се презентују нове технологије као подршка индустријској производњи и индустријском снабдевању на вертикалним тржистима: Ауто-индустрија, Рударство и енергетика, Машинска индустрија, Металска индустрија и металургија, Прехрамбена индустрија, Пољопривредне технологије и механизација, Фармацеутска индустрија, Електро и електронска индустрија, Телекомуникације, Базна и лака хемијска индустрија, Индустрија полимера, Индустрија грађевинских материјала и машина, Ваздухопловна индустрија, Војна индустрија, Енергетика, Пренос електричне енергије, Снабдевање гасом, Бродоградња...

На сајму учествују: Произвођачи, увозници, извозници и дистрибутери машине, опреме, система и компонената, Инвеститори, Инжењери, технолози у планирању и управљању производњом у свим наведеним инд. гранама, пројектанти и одговорни извршиоци радова: машински, инжењери електротехнике (јака и слаба струја), телекомуникациони инжењери, саобраћајни инжењери, грађевински инжењери, инжењери технологије, енергетски инжењеринг, еколошки инжењеринг, производни менаџмент, градски менаџмент, менаџмент јавних предузећа, корпоративни менаџмент, менаџмент безбедности на раду и екологије, стручни консултанти, струковна удружења, коморе, академска мрежа - факултети, научно развојни институти, ресорна државна администрација.

4.3. Пример комерцијализације истраживачких резултата факултета

У Србији се „*spin off*“ компаније заснивају на различитим областима са различитим факултетима. Једна од тих фирми је Аперитив Планер, www.aperitivplaner.rs. Аперитив Планер је друштво за Интернет маркетинг и развој алата за организацију догађаја. Први пројекат је Интернет портал „Планер“. Планер је лични асистент за организацију догађаја. Идеја је да Планер постане основни алат за све оне који планирају да организују догађај и место где се на једном месту могу пронаћи све услуге и производи који су неопходни за организацију догађаја.

Затим је ту фирма „Вивис спорт мед“, www.vivis-sportmed.rs. То је развојно истраживачки центар у области спортске медицине, односно наука о кретању човека, настао са циљем да обједини најновије резултате истраживања науке о кретању човека и савремена технолошка достигнућа, пружи подршку и унапреди пословање широком кругу оних који раде у спорту и медицини.

Постоји и фирма „Nар Technoconsult“, www.naptechnoconsult, која окупља тим искусних инжењера који се баве пројектовањем инжењерских инсталација у грађевинској делатности, са акцентом на реализацију системских решења, нарочито у области климатизације центара за обраду података и чистих простора.

„КреативТех“, <http://www.kreativteh.com>, д.о.о. је „*spin off*“ компанија Технолошко-метаулушког факултета, Универзитета у Београду основана са намером да изврши трансфер научних достигнућа, знања и технологија са факултета у индустрију првенствено из области биомедицине и фармације. Оснивачи су два универзитетска професора и два студента докторских студија који су у оквиру заједничких истраживања дошли до иновативних технологија и материјала комбинујући комплементарна знања из електрохемије и хемијског и биомедицинског инжењерства. Производ пројеката, „Наноактив облоге за ране“, заснован је на растворима и хидрогеловима алгината са инкорпорисаним наночестицама сребра, добијеним оригиналном технологијом, у различитим облицима (танки филмови, микрочестице, микровлакна). Производ ће се користити за добијање разноврсних антимикробних облога за лечење дубоких и површинских рана. Мотивисаност тима је основна снага компаније која се базира на научним сазнањима и иновативним идејама, као и жељи да се иновативни резултати доведу до индустријске експлоатације и комерцијализације. На тај начин, циљ компаније је да развија динамичну, креативну атмосферу за развој нових приступа и решења одржавајући јаке везе са академском и научном заједницом и стварајући мрежу индустријских партнера.

Пословно технолошки инкубатор техничких факултета Београд, <http://www.bitf.rs/cms/item/home/sr.html>, успостављен је у партнерству четири техничка факултета Универзитета у Београду (Грађевински, Машински, Електротехнички и Технолошко металуршки), општине Палилула и Иницијативе за демократску транзицију, а успостављање је подржано и од стране Организације за европску безбедност и сарадњу. Циљ је обезбедити подшку у раној фази развоја бизниса покривајући део трошкова (изнајмљивање канцеларијског и истраживачког простора, технолошке и телекомуникационе инфраструктуре), административне помоћи (правна регулатива, књиговодство) као и пословно саветовање (бизнис план, менаџмент, маркетинг). Визија овог инкубатора је трансфер иновативних идеја и резултата научних истраживања до конкретних, нових производа који ће бити пласирани на тржишту, уз директну сарадњу, како са матичним факултетом и академском и научном заједницом, тако и са привредним субјектима као корисницима и стратешким партнерима. Сарадњом и запошљавањем студената и истраживача, жеља је да постану модел „*spin off*“ компанија са динамичном, инспиративном атмосфером за развој и примену иновативних приступа решавању конкретних проблема у индустријској производњи. Жеља је да задрже младе високо образоване људе и да им пружи могућност да конкретизују своје иновативне идеје и научне резултате у комерцијалне производе и технологије, и да тиме исто тако допринесу модернизацији и конкурентности привреде увођењем иновација и најновијих техничко-технолошких достигнућа.

Мисија овог инкубатора је развој добро одабраних потенцијално комерцијалних иновација у областима медицине, фармације и ветерине, и стратешко партнерство са

фармацеутским компанијама ради производње и пласирања иновативних производа на тржиште. У условима светске економске кризе када се показало, посебно у фармацеутским компанијама, да одржавање истраживачко-развојних сектора није исплативо, примена иновација се види као решење при чему су управо и „*spin off*“ предузећа виђена као носиоци ових активности. Мисија је да постану препознатљиви по новим приступима за развој нових и побољшаних биотехнолошких производа потребних тржишту применом најновијих научних и технолошких достигнућа као што су наноматеријали и нанотехнологије. Предности ове фирме су знање и креативност који дају иновативне, међународно признате научне резултате и мотивисаност за конкретну реализацију тих резултата у производњи и на тржишту.

5. Уговор о трансферу технологије

Уговором о трансферу технологије сматра се такав уговор у којем давалац технологије, уступа право на привредно искоришћавање права интелектуалне својине (индустријске својине), као и незаштићених права заједно са опремом и одговарајућим технолошким поступцима који су повезани са датим знањем и уз потребну техничку помоћ- одређеном привредном субјекту, односно кориснику технологије, а који се обавезује да за то плати одређену накнаду.

Као домаћи извори права, овог уговора, појављује се више закона као што су: посебна област закона која се односи на заштиту права интелектуалне својине (индустријске својине) и то: Закон о патентима, Закон о жиговима, Закон о моделима и узорцима и Закон о географским ознакама порекла, као и Закон о спољнотрговинском пословању.

Уобичајено је да се и у пракси и у науци у уговор о трансферу технологије укључује и уговор о лиценци, тј. да је уговор о трансферу технологије шири појмовно, од уговора о лиценци. Ово са разлога, што низ напред споменутих специјализованих закона из области интелектуалне својине такође спадају у област трансфера технологије (као што су патнти, жигови, узорци, модели, географске ознаке производа). Закон о спољнотрговинском пословању, као специјализовани закон из области спољне трговине, уместо трансфера технологије има описан термин "прибављање и уступање права индустријске својине и знања и искуства".

Одређивање предмета уговора о трансферу технологије је битни елеменат уговора. У предмет уговора о трансферу технологије спадају, сва преносива права интелектуалне (индустријске) својине, као што су патент, модел, узорак, жиг, географске ознаке производа, знање и искуство као и незаштићено право индустријске својине и разне комбинације заштићених и незаштићених права, поред предвиђене накнаде за искоришћавање одређеног уговорног права.

На тај начин, није у потпуности на једнообразан начин регулисано питање интелектуалне својине, њене заштите и терминологије у наведеним специјализованим законима, у односу на Закон о спољнотрговинском пословању. То се може правдати и чињеницом да су напред наведени специјализовани закони из области интелектуалне својине усвојени у 1995. години, а Закон о спољнотрговинском пословању, као један општи, генерални закон, у односу на ову област, усвојен је 1992. године.

У нашем праву, Закон о облигационим односима предвиђа да уговор о лиценци мора бити закључен у писменој форми, а Закон о спољнотрговинском пословању предвиђа, да прибављање и уступање права индустријске својине и знања и искуства између предузећа и других правних лица, са страним лицима, врши се на основу уговора који се закључује у писменом облику.

Поред писменог закључивања ових уговора, исти Закон предвиђа да се овакав уговор мора пријавити надлежном савезном органу, у року од 30. дана од дана његовог потписивања и сматра се пуноважним тек од дана уписа у посебном регистру који води надлежни савезни орган. Исти надлежни савезни орган, овакав уговор ће уписати у регистар кад утврди да је уговор закључен у складу са Законом о спољнотрговинском пословању.

Пре одлучивања о захтеву за упис у регистар уговора о прибављању права индустријске својине и знања и искуства, у складу са чланом 57. Закона о спољнотрговинском пословању, надлежни савезни орган прибавља: мишљење савезне организације за стандардизацију, да стандарди производа који ће се производити по прибављеном праву на патент, знању и искуству, нису у супротности са домаћим стандардима, унификацијом и типизацијом, сем ако су производи намењени извозу; потврду савезне организације за патенте о томе да ли је и на који начин односно право заштићено и акт савезног органа надлежног за послове рада, здравства и социјалне политике о пуштању у промет лекова, односно савезног органа надлежног за послове пољопривреде -за средства за заштиту биља (кад је уговорена производња тих производа).

Држава је доношењем Закона о спољнотрговинском пословању, показала посебан интерес за ову област привредног и међународног привредног права и из тих разлога је увела мере пријављивања, регистрације и одобрења који се односе на прибављање и уступања права индустријске својине, знања и искуства. С друге стране, законодавац је за ову област у Закону о спољнотрговинском пословању отишао и даље, па је поред мере пријављивања, регистрације и одобрења одреди шта овај уговор о прибављању патената, знања и искуства мора да садржи.

Законодавац је, дакле, когентном нормом одредио и део садржине оваквог уговора. На тај начин, донекле се ограничава и аутономија воље уговорних страна при закључењу уговора о прибављању патената, знања и искуства са иностраним партнером. Пошто је делимично одређена законом и садржина овог уговора, то ће надлежни савезни орган, при регистрацији и одобрењу истог уговора ценити и да ли су уговорне стране испуниле императивни захтев у погледу садржине уговора.

Наведеним Законом о спољнотрговинском пословању, предвиђено је да уговор о прибављању патената, знања и искуства мора да садржи:

- Обавезу даваоца патента, знања и искуства да ће се са применом патента, односно знања и искуства произвести роба уговореног квалитета, али и обавезу даваоца да за време важења уговора примаоцу ставља на располагање побољшања на патенту, знању и искуству тзв. праћење савретнених технолошких токова кретања;

- Обавезу даваоца патента, знања и искуства да њихово коришћење није штетно по здравље, живот људи и животну средину и
- Клаузулу у уговору да се стављањем у промет производа, произведених по прибављеном патенту, знању и искуству не повређују права трећих лица или обавезу даваоца да ће правном лицу и трећем лицу накнадити штету, у случају повређивања права трећег лица.

Поред напред наведене обавезне садржине у уговору о прибављању патената, знања и искуства са страним лицем, законодавац уноси и одређену забрану у односу шта исти уговор не може да садржи.

Овај уговор има неких карактеристика и заједничких елемената са уговором о продаји, уговором о закупу; уговором о ортаклуку и из тих разлога је потребно и учинити одређена разграничења. Код продаје, преноси се стварно право са продавца на купца, а уговором о лиценци и трансфера технологије, уступа се право коришћења на корисника, а давалац, преносилац технологије задржава право располагања свим оним овлашћењима која није уступио. Уговор о трансферу технологије, разликује се и од уговора закупу у погледу што је уговор о трансферу технологије интуиту персоне, тј. личног карактера, а уговор о закупу нема то својство. Поред тога, предмет закупа се враћа сопственику по истеку уговора, а код трансфера технологије то је по правилу немогуће.

Уговор о трансферу технологије разликује се и од уговора о ортаклуку из разлога што код ортаклука, уговорне стране-ортаци имају заједнички циљ, а код уговора о трансферу технологије, свака уговорна страна има свој циљ који није заједнички.

Постоји неколико критеријума, у правној литератури, у вези са поделом врста уговора. Што се тиче поделе уговора према времену, иста се може учинити на временски и ограничене и неограничене уговоре о трансферу технологије. То значи да уговорне стране могу исти закључити својом вољом на одређено време или на неодређено време. По другој подели, овај уговор о трансферу технологије може бити ограничен на одређени простор-територију или да таквог ограничења нема (просторно ограничени и неограничени уговор). При подели на количину производа, овај уговор може предвидети одређену количину лиценцираног производа или да на том плану не постоји ограничење (квантитативно ограничен и квантитативно неограничен уговор). Осим напред наведеног, ови уговори могу да буду према интензитету уступљеног права - неискључиви и искључиви уговори. Као искључиви уговори, појављују се они уговори где се кориснику трансфера технологије даје искључиво право коришћења предмета уговора за време трајања уговора, најчешће, на одређеној територији, а код неискључивих уговора, то право је дато не само једном лицу, као ексклузивно право, већ већем броју лица. По начину употребе, ови уговори могу да буду производна лиценца и продајна лиценца, зависно у којој се сфери иста користи. По критеријуму правног основа, могу бити уговорна и законска лиценца, зависно како је установљена лиценца, да ли на бази

уговора - споразума уговорних страна или је иста предвиђена законом (посебно у области патента).

Једна од основних обавеза даваоца технологије је да преда предмет уговора о трансферу технологије, у циљу искоришћавања, кориснику технологије, а у одређеном року. Уз то, давалац технологије у обавези да кориснику преда и сву потребну документацију (цртеже, списе, елаборате, планове, узорке, рецептуру и др.), као и уговорену опрему и алате са потребним информацијама и упутствима за искоришћавање објекта уговора.

Следећа обавеза даваоца технологије би била да гарантује за техничка својства предмета уговора, тј. да гарантује техничку изводљивост и техничку употребљивост предмета уговора.

Ово подразумева, техничку могућност коришћења прибављене технологије да произведу одређени производ или да се примени одређени технички поступак и рецептура, као и да се добију одређени резултати који су циљ и мотив овог уговора. Поред тога, техничком употребљивошћу подразумева се и одређена гаранција даваоца технологије да ће добијени производ, који је настао по техничкој рецептури и поступку, а коришћењем предмета уговора, бити квалитетан и саобразан уговору, тј. постоји обавеза даваоца технологије и за гаранцију резултата.

Давалац технологије гарантује да за заштићено право интелектуалне (индустријске) својине је он носилац монополског права и да ће га одржавати на снази док траје уговор. При том, он је дужан да заштити од евикције корисника технологије, у правном узнемиравању од стране трећих лица, тј. да га заштити од таквог узнемиравања и омогући му мирно и несметано искоришћавање уступљеног предмета (добра). Уколико дође до повреде овакве обавезе, дужан је накнадити штету-кориснику технологије.

Једна од основних обавеза корисника (стицаоца) технологије је да предмет уговора искоришћава на уговорени начин, у уговореном року и у уговореним границама.

У случају да дође до повреде, од стране корисника технологије уговорних односа, при искоришћавању предмета по уговору о трансферу технологије, тада он одговара за неадекватно извршење уговора у складу са општим правилима грађанског права. Ово и са разлога, што се уговором о трансферу технологије предвиђа време почетка искоришћавања предмета, обим искоришћавања предмета трансфера технологије, као и питања која се односе на квалитет производа добијених искоришћавањем предмета трансфера технологије.

У вези са напред наведеним, тј. у вези искоришћавања предмета уговора, постоји и обавеза корисника технологије плаћања накнаде за уступљену технологију. Ради се овде о два битна елемента уговора о трансферу технологије (предмету и накнади). Облици плаћања накнаде за уступљену технологију утврђују се уговором о трансферу

технологије (накнада према броју произведених комада, обиму производње, оствареној добити, у паушалном износу и др.). Предвиђена уговорена накнада за коришћење технологије може се изменити у случају промењених околности.

Корисник технологије, поред накнаде за уступљену технологију, има обавезу према даваоцу технологије и у погледу плаћања накнаде за услуге и техничку помоћ (као што су услуге образовања кадрова, пласмана производа на тржишту, техничке услуге и др.). Када се накнада одређује, зависно од обима искоришћавања предмета уговора о трансферу технологије, тада је корисник технологије у обавези да даваоцу технологије подноси извештај о обиму искоришћавања и да с њим изврши обрачун накнаде сваке године, кад у уговору није одређен краћи рок.

Постоји обавеза коришћења накнадних усавршавања од стране корисника технологије. Међутим, потребно је истаћи, да ту постоји одређена законска контрадикторност коју са правом констатују неки аутори.

Та контрадикторност се огледа у томе што генерални закон - Закон о облигационим односима, предвиђа да ако законом или уговором није друкчије одрђено, стипендијска лиценца није овлашћен да искоришћава накнадна усавршавања предмета лиценце. Међутим, лек специјалис - Закон о спољнотрговинском пословању, предвиђа обавезу уговарања да давалац патента, знања и искуства за време трајања уговора ставља на располагање побољшања на патенту, знању и искуству, па чим постоји таква обавеза у уговору о трансферу технологије, онда постоји и обавеза од стране стипендијца, коришћење оваквих накнадних усавршавања.

Овакво решење је свакако и законски конструисано у циљу заштите корисника технологије. Може се по овом питању расправљати и у смислу да се напред интерпретирана одредба Закона о облигационим односима примењује само на унутрашње односе о трансферу технологије, између привредних субјеката у нашој земљи, а да се одредбе Закона о спољнотрговинском пословању примењују на односе када је један од уговорних партнера страна лице. Али, може се прихватити и став, да је Закон о спољнотрговинском пословању саврменији јер је донет знатно касније, после Закона о облигационим односима и да је на модернији начин регулисао садржину и уговорне обавезе страна из уговора о трансферу технологије.

Постоји и обавеза корисника технологије да исту чува и адекватно користи. Тако на пример, корисник технологије у одређеним случајевима мора да чува уступљену технологију у тајности, јер неки незаштићени проналазак или тајно техничко знање и искуство не сме да буде презентирано јавност или да јавност не доде до сазнања о техничкој рецептури, својствима произведеног производа и сл. пре његове заштите. Тако на пример, Закон о облигационим односима предвиђа, да ако предмет лиценце чини

непатентиран проналазак или тајно техничко знање и искуство, стицалац лиценце је дужан да га чува у тајности.

Кад је предмет уговора уступање лиценце за жиг, тада је корисник, стицалац лиценце обавезан да обезбеди исти квалитет као што је то квалитет производа или услуга даваоца лиценце и жига. С тим у вези, постоји и обавеза стицаоца да означи на производу и услугама да се ради о производима и услугама по лиценци.

Једно од права стицаоца корисника технологије је да робу прода после истека уговора о трансферу технологије коју је произвео за време трајања уговора. Осим тога, корисник технологије има право да производњу и услуге које нису окончане до истека рока уговора користи уговорену технологију, у циљу завршења обавеза које је преузео за време трајања уговора. Иначе, корисник технологије је обавезан да, по правилу, престане коришћење технологије па и знања и искуства, по истеку уговора о трансферу технологије. То правило има за циљ, да не доде после истека уговора до нелегалног коришћења, посебно незаштићених права интелектуалне својине.

Поред напред истакнутих обавеза, једна од обавеза корисника технологије је да врати целокупну документацију коју му је предао давалац технологије, по престанку уговора. Осим тога, он је обавезан да изврши коначан обрачун накнаде са даваоцем технологије и исплати износе које дугује по таквом обрачуну.

Постоји и обавеза обуставе даљег коришћења знакова и симбола које му је по уговору омогућавао давалац трансфера технологије, као и да чува у тајности тајну технологију (непатентирани проналазак и незаштићено знање и искуство) и по истеку уговора о трансферу технологије, све дотле док таква тајност постоји, тј. док не доде до патентирања проналаска знања и искуства.

Како предвиђа Закон о облигационим односима (члан 704.), стицалац искључиве лиценце може право искоришћавања предмета лиценце уступити другоме (подлиценца). Уговором се може предвидети да стицалац лиценце не може дати другоме подлиценцу или му је не може дати без дозволе даваоца лиценце. Давалац неискључиве лиценце, нема право да даје лиценцу, сем ако није уговором друкчије одређено. Међутим, стицалац искључиве лиценце има право, у границама просторног и временског важења лиценце, да даје подлиценце, под условом да уговором између стицаоца и даваоца лиценце није друкчије предвиђено. Како је овај уговор закључен интуиту персонае, уговором се може предвидети да стицалац лиценце нема право давања подлиценце, тј. да је за такво давање потребно да прибави сагласност од даваоца лиценце. Давалац лиценце, може одбити стицаоцу искључиве лиценце давање подлиценце, само из озбиљних разлога.

Давалац лиценце може отказати уговор о лиценци без отказног рока кад је подлиценца дата без његове дозволе и кад је она према закону или према уговору потребна.

Уговором о лиценци не ствара се никакав правни однос између стицаоца подлиценце и даваоца лиценце, чак ни када је давалац лиценце дао дозволу за закључење подлиценце. Међутим, давалац лиценце може у циљу наплате својих потраживања од стицаоца лиценце (који су настали из лиценце) захтевати непосредно од стицаоца подлиценце исплату износа који овај дугује даваоцу подлиценце на основу подлиценце.

Међутим, кад стицалац лиценце по протеклу времена на који је исти био закључен, продужи да искоришћава предмет лиценце, а давалац лиценце се томе не противи, сматра се да је закључен нови уговор о лиценци са неодређним трајањем и то под истим условима као и претходни. Том приликом, обезбеђења која су трећа лица дала за прву лиценцу, престају са протеклом времена на који је био закључен.

Уговор о лиценци који је закључен на одређено време престаје отказом, где свака уговорна страна може исти дати другој, поштујући одређени отказни рок. Кад отказни рок није уговором предвиђен, Закон о облигационим односима предвиђа да исти износи 6 месеци, с тим што давалац лиценце не може отказати уговор током прве године његовог важења. То је императивна норма из Закона о облигационим односима и она је обавезна као таква, за уговорне партнере.

У случају смрти даваоца лиценце, уговор о лиценци се наставља са његовим наследницима, под условом да уговором није другачије уговорено. Такође, у случају смрти стицаоца лиценце, уговор о лиценци се наставља са његовим наследницима који преузимају његову делатност. Кад дође до стечаја или ликвидације стицаоца лиценце, давалац лиценце може уговор да раскине. Ово право даваоца лиценце, да по престанку правног лица стицаоца лиценце, услед стечаја или ликвидације, уговор раскине, дато је на бази Закона о облигационим односима и исто се разликује од правила стечајног права по којима давалац лиценце не би имао ово право када је стицалац лиценце извршио своју уговорну обавезу из уговора.

6. Формална комуникација у процедури пријављивања патентног решења

Правна заштита проналазака остварује се у управном поступку који води Завод за интелектуалну својину, <http://www.zis.gov.rs>. Пријава патента садржи:

- Захтев за признање права,
- Опис проналаска,
- Један или више патентних захтева за заштиту проналаска патентом, или малим патентом (до три патентна захтева),
- Нацрт на који се позивају опис и захтеви и
- Апстракт.

Да би се неком проналаску признала заштита патентом потребно је кумулативно испуњење материјалних и формалних услова. Након формалног испитивања пријаве патента Завод објављује пријаву. Након 18 месеци подноси се захтев од стране патентног проналазача или групе проналазача, за суштинско испитивање пријаве патента у коме се испитују материјални услови проналаска за добијање заштите.

Пријава малог патента се не објављује и за Мали патент се не спроводи поступак испитивања предмета проналаска наведеног у пријави на новост, инвентивни ниво или индустријску применљивост. Признати патент и мали патент уписују се у регистар, што има конститутивни значај - важе од дана подношења пријаве а стичу се уписом у одговарајући регистар.

Патент може да траје 20 година, а мали патент 10 година од датума подношења пријаве, под условом да се плаћају прописане таксе за одржавање права. Решење Завода о признању или одбијању пријаве се може утужити надлежном Србије. Права власника патента Власник патента има искључиво право на економско искоришћавање патента и да спречи свако треће лице да без његове сагласности:

- Производи, нуди ставља у промет или употребљава производ израђен према заштићеном проналаску, или да увози или складишти тај производ у наведене сврхе
- Да примењује поступак заштићен патентом
- Да нуди поступак који је заштићен патентом
- Да производи, нуди, ставља у промет, употребљава, увози или складишти за такве сврхе производ директно добијен поступком који је заштићен патентом.

Корисни сајтови са свим неопходним информацијама:

- Завод за интелектуалну својину Србије
www.zis.gov.rs
- Европски завод за патенте
<http://ep.espacenet.com>
- Немачки завод за патенте и жигове
www.dpma.de
- Амерички завод за патенте и жигове
www.uspto.gov

Правна заштита проналазака остварује се у управном поступку који води надлежни орган (Завод за интелектуалну својину Републике Србије), који обавља и друге управне и стручне послове у вези са заштитом проналазака. Пријава патента подноси се у писменој форми у три примерка на српском језику, непосредно у писарници Завода (Кнегиње Љубице 5, Београд) или поштом. Подносилац пријаве добија потврду да је пријава примљена, уз назначење броја пријаве и датума пријема пријаве.

Пријава за признање патента мора да садржи: захтев за признање патента (образац П1), односно захтев за признање малог патента (образац МП1) опис проналаска, један или више захтева за заштиту проналаска патентом, нацрт на који се позивају опис и захтеви, у одговарајућем случају, као и апстракт. Патент мора да се пријави свакој земљи посебно, и то са посебном међународном пријавом. Ради лакшег састављања пријаве, на сајту Завода за интелектуалну својину постоји Упутство о начину састављања пријаве за заштиту проналаска.

Висина таксе за подношење пријаве прописана је Тарифом републичких административних такси, која чини саставни део Закона о републичким административним таксама („Сл. гласник РС“, бр. 43/03, 51/03-исправка, 53/04, 42/05, 61/05, 101/05-др. закон, 42/06, 47/07, 54/08, 5/09 и 54/09). Висина таксе зависи од броја патентних захтева, врсте заштите која се тражи (патент или мали патент), да ли се тражи домаћа или међународна заштита итд. Списак такси може се наћи на сајту http://www.zis.gov.rs/sr/home/takse_patenti.html, при чему је важно напоменути да, ако је подносилац пријаве за признање патента, односно малог патента физичко лице, таксе се плаћају у износу умањеном за 50%.

Таксе:

- Такса за подношење пријаве: 5.340 дин.
- Такса за суштинско испитивање: 16.080 дин.
- Такса за исправу о признатом праву: 2.140 дин
- Накнада за објаву података признатом праву: 350 дин.
- Накнада за штампање патентног списка:
 - за једну страну: 180 дин.

- за једну страну цртежа: 300 дин
- Годишње таксе за одржавање:
 - трећа година: 7.480 дин.

Таксе (међународна фаза):

- Такса за подношење: 950 €
 - Такса за претраживање: 1785 €
 - Такса за прелиминарно испитивање: 1760 €
- Укупно: 2735 €+1760 €

Поступак за признање патента. Поступак за признање патента може се поделити у три фазе: формално испитивање пријаве (испитивање формалне уредности поднете пријаве), објава пријаве и суштинско испитивање. Поступак по пријави за заштиту малим патентом траје свега неколико месеци, јер се спроводи само формално испитивање, док поступак по пријави за заштиту патентом траје знатно дуже (у просеку око 4-5 година). Ако су сви услови, прописани законом испуњени, признаје се патент. У супротном, захтев за признање патента биде одбијен. Против свих одлука Завода могуће је поднети тужбу Врховном суду Србије, у року од 30 дана од дана пријема одговарајуће одлуке.

Право на стицање патента има проналазач или његов правни следбеник, односно, послодавац или његов правни следбеник. Током поступка за заштиту проналаска надлежни орган неће дозволити било ком лицу увид у пријаву пре њене објаве, изузев на захтев подносиоца пријаве, или уз његово овлашћење.

У току поступка заштите проналаска подносилац пријаве не мора да има патентног заступника или адвоката, али се сматра изузетно корисним да пријава буде припремљена и поднета уз помод стручног лица. Листа регистрованих заступника може се добити у писарници или на сајту Завода за интелектуалну својину.

6.1. Основни појмови и упутства за подношење пријаве патента Заводу за интелектуалну својину Републике Србије као заводу примаоцу

Сви формални захтеви наведени у овом упутству прописани су Уговором о сарадњи у области патената, Правилником о примени Уговора о сарадњи у области патената и Административним упутствима и налазе се на сајту <http://www.zis.gov.rs>.

6.1.1. PATENT COOPERATION TREATY

PCT (Patent Cooperation Treaty) је мултилатерални уговор који је закључен у Вашингтону 1970. године (наша земља га је ратификовала 1996. године, “Службени лист СРЈ” број 3/1996), који се односи на сарадњу земаља потписница у области патената. За његово

спровођење је надлежан Међународни биро Светске организације за интелектуалну својину, чије је седиште у Женеви.

6.1.2. ЗАВОД ПРИМАЛАЦ

Завод прималац је национални завод за патенте државе потписнице РСТ уговора, чији држављанин је подносилац пријаве, или на чијој територији подносилац пријаве има пребивалиште или стварно седиште, или Међународни биро, а који је надлежан за пријем међународне пријаве и контролу њене усклађености са формалним условима прописаним Уговором о сарадњи у области патената и Правилником о примени тог уговора.

За пријем међународних пријава патената чији подносиоци имају пребивалиште у Републици Србији, или су њени држављани, надлежан је Завод за интелектуалну својину Републике Србије.

6.1.3. ПОГОДНОСТИ PATENT COOPERATION TREATY -а ПОДНОСИОЦУ ПРИЈАВЕ

РСТ систем подношења међународне пријаве пружа веће погодности у односу на традиционални начин подношења међународне пријаве Код традиционалног начина подношења међународне пријаве, у складу са Париским конвенцијом, може се тражити првенство раније поднете пријаве, уколико се каснија пријава поднесе у земљи потписници Париске конвенције, у року од 12 месеци од дана подношења прве пријаве.

То за подносиоца пријаве подразумева да, у року од 12 месеци од дана подношења прве пријаве, мора дефинитивно да се одлучи у којим ће земљама тражити патентну заштиту за свој проналазак, што значи, да у том кратком временском периоду мора да састави пријаву у складу са различитим формалним захтевима завода земаља у којима се одлучио да поднесе пријаву, мора да преведе и наведену пријаву на различите језике, мора да плати различите таксе за подношење пријаве које важе за изабране земље, мора да ангажује патентне заступнике у наведеним земљама, а све то без сазнања које су му шансе да уопште добије патент и да ли у изабраним земљама постоји интересовање за његов проналазак.

Код РСТ система подношења међународне пријаве, подносилац подноси једну пријаву, међународну пријаву, на једном месту, на једном језику и плаћа један сет такси, а та међународна пријава има дејство националне или регионалне пријаве у свим земљама или регионалним патентним организацијама које су у том тренутку обавезане РСТ уговором, док се улазак у националну фазу се одлаже за 30 месеци, односно за 31 месец (зависно од прописа земље потписнице РСТ уговора), с тим да се у националну фазу може ући у свако доба, на захтев подносиоца пријаве.

Даље, Извештај о стању технике који обезбеђује Орган за међународни решерш (који је бавезан), а и Извештај о додатном претраживању стања технике и Извештај о

прелиминарном испитивању Органа за међународно прелиминарно испитивање (који су факултативни), обезбеђују добре основе за процену подносиоца да ли може уопште да добије патент, и да ли да улази у националну фазу и да се даље излаже трошковима.

6.1.4. МЕЂУНАРОДНА ПРИЈАВА

То је пријава која је поднета према условима који су прописани РСТ уговором и с позивом на његова правила. То је први корак ка добијању патента у земљама потписницама РСТ уговора у националној фази, или од стране једне од регионалних патентних организација.

6.1.5. ПОДНОСИОЦИ МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ

Међународну пријаву заводи за патенте земље која је потписала РСТ уговор, може да поднесе физичко лице, ако је држављанин или има пребивалиште у тој земљи, као и правно лице ако на територији те државе има стварно седиште.

У случају да постоји више подносилаца пријаве, бар један од њих мора да буде држављанин или да има пребивалиште државе потписнице РСТ уговора чијем се заводу за патенте пријава подноси.

6.1.6. ЛОКАЦИЈА МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ ПАТЕНТА

У Републици Србији међународна пријава патента (захтев, опис, патентни захтеви, апстракт и цртежи, ако постоје) подноси се писарници Завода за интелектуалну својину Република Србија, Кнегиње Љубице број 5, Београд.

6.1.7. ДОСТУПНОСТ ОБРАСЦА

Наведена пријава МОРА да буде поднета на штампаном обрасцу који се добија бесплатно од Завода примаоца. Ако се пријава подноси на штампаном обрасцу, мора да буде попуњена писаћом машином, а контролна поља (квадратићи) могу да буду попуњена руком, и то црним фломастером, црном хемијском оловком или црним мастилом.

6.1.8. НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ

Подносилац пријаве може, пре подношења међународне пријаве, да поднесе домаћу пријаву патента и тако покрене управни поступак, у коме се примењују Закон о патентима („Службени гласник РС“, бр. 99/11), као посебан закон, и Закон о општем управном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 33/97, 31/01 и „Службени гласник РС“, бр. 30/10), као општи закон.

У року од 12 месеци од дана подношења домаће пријаве патента, подносилац пријаве има право да поднесе међународну пријаву и да му буде признато право првенства по основу домаће пријаве патента.

Заводу се међународна пријава (опис, патентни захтеви, апстракт и цртежи, ако постоје) подноси у једном примерку, на енглеском језику, непосредно у писарници Завода или путем поште.

6.1.9. ЕЛЕМЕНТИ МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ

Свака међународна пријава мора да садржи следеће елементе:

- Попуњен образац захтева за признање патента,
- Опис проналаска,
- Један или више патентних захтева,
- Апстракт и
- Цртеже проналаска (тамо где су они неопходни за разумевање проналаска).

6.1.10. РЕДОСЛЕД ЕЛЕМЕНАТА МЕЂУНАРОДНЕ ПРИЈАВЕ

Елементи међународне пријаве МОРАЈУ да буду поређани следећим редоследом:

- Захтев за признање патента,
- Опис проналаска,
- Један или више патентних захтева,
- Апстракт,
- Цртежи (ако постоје).

6.1.11. НУМЕРАЦИЈА ЛИСТОВИ КОЈИ ЧИНЕ МЕЂУНАРОДНУ ПРИЈАВУ

Сви листови међународне пријаве МОРАЈУ да буду нумерисани узастопним арапским бројевима (нпр. 1,2,3...), с тим што се листови на коме се налазе цртежи нумеришу од броја један, а тако што се прво наводи редни број листа на коме се налазе цртежи, па онда укупан број листова на којима се налазе цртежи (дозвољено је да један лист садржи више цртежа). Пример: Ако укупно има 4 листова цртежа, листови се обележавају на следећи начин: 1/4, 2/4, 3/4, 4/4.

Сами цртежи се обележавају са ФИГ.1, ФИГ. 2... Бројеви стоје у средини горње или доње стране листа, али не на маргини. Веома је препоручљиво нумерисати сваки пети ред сваког листа описа, и сваког листа патентних захтева.

6.1.12. ПОПУЊАВАЊЕ ОБРАЗЦА

Box No 1.

“Title of invention” - Назив проналаска: Назив проналаска МОРА да буде кратак (по могућности две до седам речи, ако је на енглеском, или кад се преведе на енглески) и прецизан, такође МОРА да буде идентичан са насловом описа.

Box No 2 i 3

“Applicant(s) and inventor(s) - Подносиоци пријаве и проналазачи: У 2. поље се уноси име и адреса подносиоца пријаве тако што се прво уноси презиме (написано штампаним великим словима), па онда лично име (само почетно слово је велико). Подносилац пријаве може бити и проналазач, па се у том случају обележава квадратић: “This person is also inventor“, (“ово лице је такође проналазач”). Ово поље означити ако је подносилац пријаве уједно и проналазач или један од проналазача. Ако је подносилац правно лице наведено поље се не обележава. Звања и академске титуле се изостављају, а уноси се и број телефона подносиоца, у који МОРА да буде укључен и позивни број за ту државу.

Испод тог поља су поља "State of nationality" (држава чије држављанство подносилац има) и "State of residence" (држава пребивалишта) где се пише, ако је подносилац држављанин Република Србија, и ту има пребивалиште: RS.

Следеће поље је "This person is applicant for the purposes of:" ("Ово лице је подносилац пријаве за сврхе"), којим се назначавача за које земље се наведено лице сматра подносиоцем пријаве, зато што подносилац може бити различит за различите земље. У случају када има више подносилаца пријаве бар један од њих мора да има пребивалиште у Републици Србији, или да је њен држављанин.

"All designed states" ("све назначене државе", наведено лице је подносилац за све државе потписнице РСТ-а). "The States indicated in the Supplemental box" ("државе назначене у додатном пољу", наведено лице је подносилац само за државе које су назначене у додатном пољу које се налази на посебном листу у оквиру “Request-a”).

У Box No. 3. се наводи име другог подносиоца или проналазача, ако их има више, на начин на који је то горе објашњено. Ако постоји више од два подносиоца пријаве или проналазача они се наводе у Box No. 4.

Box No. 4.

“Agent or common representative, or address for corespondence” – Заступник, заједнички представник или адреса за достављање писама: Овде се уносе име, адреса и број телефона следећих лица (у одговарајући квадратић уписати x):

"Agent" ("заступник"), када је подносилац пријаве именовао адвоката или патентног заступника да га заступа у поступку по овој пријави.

"Comon representative" ("заједнички представник"), када има два или више подносилаца пријаве они одређују једног међу њима који ће представљати све њих ("заједнички представник").

"Address for corespondence " ("адреса за достављање писама"). Ово поље се означава када ни заступник ни заједнички представник нису именовани, а ово поље се користи за назначаване посебне адресе на коју ће бити слата сва писма.

Box No. 5.

“Designations” – Назначење. Изузеће неких држава од аутоматског назначења свих држава-потписница РСТ-а:

Подношењем захтева за заштиту права ствара се претпоставка да се међународном пријавом тражи назначење свих држава које су обавезане РСТ уговором на дан подношења међународне пријаве, да се међународном пријавом тражи свака врста заштите која је могућа према праву назначене државе, и да се међународном пријавом тражи стицање регионалног патента, као и националног патента.

Међутим, Немачка, Јапан и Република Кореја могу бити изузете од аутоматског назначења свих држава-потписница РСТ-а, означавањем квадратића у овом пољу. Овај изузетак се НЕ ПРИМЕЊУЈЕ на домаће подносиоце РСТ пријаве.

Box No. 6.

“Priority claim” – Захтев за признање првенства (Захтев за издавање Уверења о праву првенства): Ако се захтева право првенства по основу раније поднете пријаве онда се МОРА поставити захтев за признање права првенства у захтеву за заштиту права ("request").

Навести датум подношења раније пријаве ("Feeling date of earlier applications"), број раније поднете пријаве ("Number of earlier applications"), као и да ли је раније поднета пријава национална (тада се у пољу "National application" пише "код" државе у којој је наведена пријава поднета, за Републику Србију се пише: РС), регионална (тада се у пољу "Regional application" пише ознака регионалне организације којој је пријава поднета), или међународна (тада се у пољу "International application" пише ознака завода примаоца којој је пријава поднета).

“Priority document“ – Уверење о праву првенства (Приоритетно уверење): Уверење о праву првенства (оверена копија раније пријаве), подносилац МОРА да поднесе заводу примаоцу или Међународном бироу пре истека рока од 16 месеци од датума подношења раније поднете пријаве.

Уколико је ранија пријава поднета Заводу за интелектуалну својину Републике Србије, довољно је означити одговарајуће поље и навести број раније пријаве. У том случају Завод ће припремити и Међународном бироу доставити документ о првенству, с тим што је подносилац дужан да за то плати прописану таксу.

Датуми се уписују тако да се дани означавају двоцифреним арапским бројевима, месеци навођењем њихових имена, а године такође арапским бројевима, након тога потребно је датум поновити у загради, тако да се наводе по две цифре арапских бројева за дане и месеце, иза којих следи број године написан са четири цифре. Пример: "21 March 2005 (21.03.2005)".

Box No. 7.

“International Searching authority” (ISA) – Међународни орган за решерш: За међународни решерш за међународну пријаву поднету Заводу за интелектуалну својину Република Србија као заводу примаоцу, надлежан је Европски завод за патенте, па је у овом пољу потребно навести EP. Пример: ISA/EP.

Ранији решерш: Уколико постоји ранији решерш који Европски завод за патенте може да користи, потребно је да буде наведен. Уколико тај решерш буде користан Европском заводу за патенте, постоји могућност враћања целокупног износа таксе за решерш, или њеног дела.

Box No. 8.

“Declaration” – Изјаве које садрже тачно прописан текст: Захтев за признање патента може, за сврхе националних права која се примењују у једној или више назначених држава, да садржи једну или више следећих изјава, које су наведене и прописане у Административним упутствима:

(I) изјава која се односи на идентификацију проналазача;

(II) изјава која се односи на проналазачево овлашћење на међународни датум подношења, којом се подноси пријава за заштиту патентом и захтева одобрење патента;

(III) изјава која се односи на проналазачево овлашћење, на међународни датум подношења, којом се захтева признање датума првенства раније поднете пријаве;

(IV) проналазачка изјава, која ће бити потписана на начин који прописују Административна упутства;

(V) изјава која се односи на излагања проналаска која нису штетна, или изузетке од недостатка новости.

За САД је карактеристично да траже постојање проналазачке изјаве ("Declaration of inventorship").

ВАЖНА НАПОМЕНА: Постоји шест различитих поља односно одвојених листова за сваку од наведених изјава,. Ако ови листови нису попуњени, они се не прилажу уз међународну пријаву.

Box No. 9.

“Check list” – Контролна листа (елемената који чине међународну пријаву и прилога уз међународну пријаву): У овом делу захтева потребно је навести арапским цифрама број листова појединих делова међународне пријаве (Request, description, claims...), као и означити одговарајућа поља, зависно од прилога који се доставља уз међународну пријаву.

“Language of filling” – Језик подношења пријаве: Језик подношења пријаве је енглески.

Box No. 10.

“Signature of applicant, agent or common representative ” – Потпис подносиоца, заступника или заједничког представника: Међународну пријаву потписује подносилац пријаве својеручно (препоручљиво је то учинити црним мастилом). Уз својеручан потпис подносиоца, у овом пољу, латиничним штампаним словима пише се његово име и презиме. Ако постоји више подносилаца пријаве, сви морају да се потпишу.

Када је захтев потписан од стране заступника или заједничког представника, уз пријаву мора да буде приложено посебно пуномоћје којим се овлашћује заступник или заједнички представник за заступање по наведеној пријави, или копија генералног пуномоћја која се налази код завода примаоца, такође мора да буде назначено и својство у коме се пријава потписује, уколико то није очигледно из саме пријаве.

Међутим, Завод неће позвати подносиоца пријаве да достави недостајући потпис једног или више подносиоца пријаве, уколико је макар један од подносилаца потписао захтев за признање патента.

Додатно поље ("Supplemental Box")

Ово поље (посебан лист) се користи када у било ком другом пољу нема довољно простора за попуњавање потребних података, осим у Box No. 8. Тада се у овом пољу пише "Continuation of Box No...." ("Наставак поља број....") и онда се напише број поља који се допуњује и унесу се подаци на исти начин као што се захтева за поље у коме није било довољно простора за уношење података.

6.1.13. FEE CALCULATION SHEET

То је лист на којем се обрачунавају износи дугованих такса, који попуњава подносилац пријаве, а који није део захтева за признање, већ је његова допуна. Подносилац може доставити Заводу примаоцу fee calculation sheet, али није у обавези да то учини.

6.1.14. ВРСТЕ ТАКСИ И НОВЧАНИ ИЗНОСИ

Прописане таксе које је подносилац пријаве ДУЖАН да плати су следеће:

1) "Transmittal Fee " (такса за достављање), која се плаћа у корист Завода примаоца

- За достављање примерка међународне пријаве патента међународном бироу и надлежном органу за међународни решерш од стране Завода за интелектуалну својину износи 6.300 динара
- За достављање примерака међународне пријаве патента међународном бироу као заводу примаоцу износи 3.150 динара.
- Ако је подносилац међународне пријаве физичко лице наведене таксе се плаћају у износу умањеном за 50%.

2) "Search Fee " (такса за међународни решерш), коју наплаћује завод прималац у корист Органа за међународни решерш, а износи 1.875 ЕУР.

3) "Filing Fee " (такса за подношење пријаве), коју наплаћује завод прималац у корист међународног бироа, а која износи 1.330 ЦХФ, ако је подносилац пријаве правно лице, односно 133 ЦХФ, ако је подносилац пријаве физичко лице. За сваки лист преко 30, који међународна пријава садржи, плаћа се додатно по 15 ЦХФ или 1,5 ЦХФ.

4) "Fee for Priority Document " (такса за припрему и достављање приоритетног уверења), наплаћује Завод прималац у своју корист и износу 1.510 динара, до 10 страна, за сваку следећу страну преко десете плаћа се 30 динара по страни.

Ако је подносилац међународне пријаве физичко лице „Fee for Priority Document“ плаћа у износу умањеном за 50%.

ВАЖНА НАПОМЕНА: У случају измене наведених такса Завод нема обавезу обавештавања о томе.

Завод прималац позива подносиоца пријаве да плати наведене таксе у року од месец дана од пријема међународне пријаве. Уколико подносилац пријаве, у том року, не уплати наведене износе и не достави доказ о томе Заводу примаоцу, подносилац пријаве биће позван да, у року од додатних месец дана од пријема позива, уплати наведени износ. Уколико се ни у додатном року не изврши дужна уплата, и о томе не достави доказ, предметна пријава ће се сматрати повученом.

6.1.15. НАСЛОВИ КОЈЕ ОПИС МОРА ДА САДРЖИ:

- Назив проналаска који мора бити идентичан као и назив проналаска у захтеву за признање права.
- Technical Field – област технике на коју се проналазак односи.
- Background Art – познато стање технике.
- Disclosure of Invention – кратко излагање суштине проналаска.
- Brief Description of Drawings – кратак опис слика нацрта.
- Best Mode for Carrying Out of the Invention (или тамо где је то потребно Best Mode for Carrying Out of the Invention) – детаљан опис најмање једног од начина остваривања проналаска, уз навођење примера извођења.
- Industrial Applicability – начин индустријске или друге примене проналаска.
- Sequence Listing – листа секвенци нуклеотида и/или аминокиселина.
- Sequence Listing Free Text – Када листа секвенци као део описа садржи слободан текст дефинисан у Административним упутствима, наведени слободан текст ће такође бити приказан у главном делу описа на језику на коме је и главни опис састављен.

На сајту Завода за интелектуалну својину постоји база података за свим патентима, http://www.zis.gov.rs/upload/documents/pdf_sr/pdf_patenti. У Прилогу 1 је приказан пример једног одобреног патента из ове базе.

7. Закључак

Интелектуална својина подстиче људско стваралаштво, померајући границе науке и технологије и обогаћујући свет књижевности и уметности. Недовољна упућеност у важност улоге интелектуалне својине је разумљива јер је у прошлости ова област права била езотерична и препуштена техничким стручњацима и правницима у корпорацијама. Међутим, времена су се променила: револуција информатичке технологије и све бржи раст броја проналазака, утицај и значај проналазаштва у спрези са убрзаном глобализацијом довели су интелектуалну својину у средиште пажње. Некада споредан и незанимљив предмет, данас је кључни чинилац у осмишљавању државне политике, као и у стратешком планирању корпорација.

Права интелектуалне својине су искључива права својине, и само у специфичним и веома ограниченим случајевима прописаним у националним законодавствима и међународним конвенцијама, она могу бити стављена на располагање трећим лицима преко обавезних лиценци. Европски органи за стандардизацију би требало:

- Да учине све да се идентификују носиоци сваког права интелектуалне својине кроз истраживачки рад, објаву информација, организовање јавних анкета, пре усвајања стандарда;
- Да се рад настави само ако сва позната права интелектуалне својине могу да буду предмет лиценци;
- Да се одобре праведни услови носиоцима права интелектуалне својине у односу на арбитражне механизме везане за стопу лиценцих накнада.

Проблеми са којима се сусрећу све земље у региону су недовољно ефикасна и специјализована судска заштита, низак ниво координације између различитих институција које штите интелектуалну својину, низак ниво свести о последицама кршења права интелектуалне својине и често неусаглашеност мноштва закона који регулишу ову област. Што се тренутног стања у Србији тиче, на последњој конференцији о интелектуалној својини је саопштено да је Пореска управа извршила до сада 700 контрола привредних субјеката, те да је укупно преконтролисано 42 хиљаде рачунара, а да је 60% било нелегално.

Председник Одбора за заштиту права интелектуалне својине Америчке привредне коморе, истакао је да имплементација усвојених закона још није на задовољавајућем нивоу и неопходна су знатна побољшања. Изгубљени приход од кршења права интелектуалне својине у себи садржи компоненту пореза, па је на губитку и држава. С друге стране, низак степен заштите права интелектуалне својине не делује стимулативно на постојеће али и будуће стране инвеститоре, јер је многим компанијама интелектуална својина управо највећа вредност.

8. Литература

- [1] Марковић, М., Општи увод у право интелектуалне својине, Београд, 2007.
- [2] Регионална привредна комора Панчево, "Интелектуална својина, ауторско право и законска регулатива за спровођење права интелектуалне својине", 2010.
- [3] „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05, 101/07, 65/08 и 16/11), Стратегија развоја интелектуалне својине за период од 2011. до 2015. године.
- [4] Бркановић И., Сарадници: Миљеновић Р., Бркић И., Матић С., Центар за развој предузетничког друштва - Мала и средња предузећа и интелектуална својина, Израду ове Студије подржала је Светска организација за интелектуалну својину12. децембар, 2010.
- [5] The Internet Galaxy, Reflections on the Internet, Business and Society. Oxford, Oxford University Press, 2001.
- [6] Brennan, J., Higher education and social change. Higher Education, 56, 381–393, 2008.
- [7] Teichler, U., The Changing Debate on Internationalisation of Higher Education, Higher Education, 48 (1), 5-26, 2004.
- [8] Clark, K., The Uses of the University, 5th edition. 1963; Harvard University Press, 2001.
- [9] Ћулум, Б., Ледић, Ј., Свеучилишни наставници и цивилна мисија свеучилишта, Филозофски факултет у Риједи, 2011.
- [10] Jongbloed, B., Enders, J., & Salerno, C., Higher education and its communities: Interconnections, interdependencies and a research agenda, Higher Education, 56(3), 303–324, 2008.
- [11] Johan P. Maassen O., Massen, P., European Debates on the Knowledge Institution: The Modernization of the University at the European Level1 Working Paper No. 17, December 2006
- [12] Corbett, A., Universities and the Europe of knowledge: ideas, institutions and policy entrepreneurship in European Community higher education policy, Basingstoke, UK. ISBN 9781403932457, 2005.

- [13] Branković, J., Decision Making on Decision Making: Deciding Governance in Higher Education Serbia 2002-2005, Master thesis, University of Oslo, 2010.
- [14] Brennan, J., King, R., & Lebeau, Y., The Role of Universities in the Transformation of Societies - Association of Commonwealth Universities and Centre for Higher Education Research and Information, London: The Open University, 2004.
- [15] Ivosevic, V., Miklavic, K., Financing higher education: Comparative analysis, Financing Higher Education in South - Eastern Europe: Albania, Croatia, Montenegro, Serbia, Slovenia, Pages 64-110, 2009.
- [16] Branković, J., Šabić, N., Research policy - Financing and Performance: Croatia, Serbia and Slovenia in comparative perspective, Centre for Education Policy, 2011.
- [17] Шљукић, М., Осврт на однос образовања и тржишта рада у савременом српском друштву“, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књига XXXIV – 2, стр. 229 – 239, UDK 37.014: 331.5(497.11), ISSN 0374-0730, COBISS.SR-ID 16115714, 2009.
- [18] Elkana, Y., Unmasking Uncertainties and Embracing Contradictions, Future of Doctoral Education, preparing stewards of the discipline, 2006.
- [19] Ђуришић-Бојановић, М., How education contributes to the knowledge – based society, 11th European Congress of Psychology, Oslo, Norway, 2009.

Прилог 1. Пример патента одобреног од стране Завода за интелектуалну својину

У овом делу рада дат је пример патентта који се налази у бази података Завода за интелектуалну својину, и у коме су детаљно описани проблеми, области технике, суштина проналаска, детаљан опис проналаска са приложеном скицом. Такође, као важан део, приказан је и описан начин примене проналаска и апстракт.

Област технике патента се утврђује на основу тематике истог, и утврђује га за то одговорни у Заводу за интелектуалну својину. Постоји више подела и класа, дат пример у овом прилогу припада области „Ф“, а основна подела је, <http://89.216.38.50/ipcpub/#refresh=page&menulang=SR&lang=sr¬ion=scheme>, :

- Секција „а“ — текуће животне потребе
- Секција „б“ — обрада и прерада; саобраћај и транспорт
- Секција „ц“ — хемија; металургија
- Секција „д“ — текстил; папир
- Секција „е“ — грађевинарство, рударство
- Секција „ф“ — машинство; осветљење; грејање; наоружање; минирање
- Секција „г“ — физика
- Секција „х“ — електротехника

ЛОЖИШТЕ ЗА САГОРЕВАЊЕ ВЕЛИКИХ БАЛА БИОМАСЕ СА МЕХАНИЗОВАНИМ ДОЗИРАЊЕМ ГОРИВА И САГОРЕВАЊЕМ ПО ПРИНЦИПУ ЦИГАРЕТЕ

Област технике на коју се проналазак односи: Проналазак припада области грејање, односно ложиштима у пећима и котловима на чврсто гориво.

Према Међународној класификацији патената ознака су: Ф24Б 1/00 (2006.01), Ф23К 3/12 (2006.01), Ф23Г 7/10 (2006.01), Ф23Г 7/00 (2006.01), Ф23Б 30/06 (2006.01), Ф23Б 30/10 (2006.01) и Ф23Б 40/06 (2006.01).

Технички проблем:

Технички проблем који се решава овим проналаском је како конструкцијски решити ложите за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива, како би се омогућило ефикасно, контролисано и континуално сагоревање балиране биомасе?

Стање технике:

Ложишта за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете се не нуде на домаћем тржишту било од домаћих или иностраних компанија. Развој постројења овог типа је новина и у свету, па у доступној

литератури и пропагандним материјалима различитих произвођача овај начин сагоревања се помиње само као један од принципа могућег сагоревања, док конкретних података о техничким решењима нема.

Излагање суштине проналаска:

Ложите за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете је тако конципирано да се у хоризонтално спремиште смести неколико бала, док се сагоревање одвија у ложишном простору. Балирана биомаса само је једним својим малим делом уроњена у ложите и тај део учествује у процесу сагоревања. Део балиране биомасе која је уроњена у ложиште ослања се на горњу решетку тако да не може пропасти наниже пре него што сагори.

Горња решетка ложишта једним делом опасава балирану биомасу уроњену у ложиште, чиме се спречава и бочно осипање уроњене балиране биомасе. Дужина уроњеног дела балиране биомасе у ложишту регулише се положајем чеоног ослонаца бала у ложишту. Тиме се регулише и количина горива у процесу сагоревања, односно снага ложишта.

Кратак опис слике нацрта:

Проналазак је приказан на следећој слици нацрта:

Слика 1 - приказује поглед на ложиште с предње стране са делимичним пресеком.

Детаљан опис проналаска:

Биомаса је у форми великих бала, које могу бити ваљкастог или паралелопипедног облика. Под великим балама подразумевају се оне којима се, због своје тежине (поједине бале могу бити тешке и неколико стотина килограма), не може ручно манипулисати.

Предметни проналазак се састоји од цевног спремишта 2 у које се убацују балиране биомасе 1. Цевно спремиште 2 је повезано са ложиштем 6 и заптивно потиснуто на једном крају клипом 3 за гурање балиране биомасе 1 у ложиште 6, а на другом крају спремиште 2 су постављена заптивна врата 5. На страни ложишта 6 са клипом 3 изведен је улазни отвор 4 за убацивање нових бала. Наспрам цевног спремишта 2 постављен је трансляторно и обртно покретан чеони ослонац 7 балиране биомасе 1 са паоцима 8, на којима су изведени отвори за дистрибуцију секундарног ваздуха.

Чеони ослонац 7 балиране биомасе у ложишту је у облику паока на точку. Број паока је променљив и зависи од величине бала, односно величине ложишта 6. Чеони ослонац 7 балиране биомасе у ложишту, поред могућности аксијалног покретања, за регулисање дубине урањања балиране биомасе 1 у ложиште 6, има могућност и ротационог окретања. Ротационо окретање има за циљ да струже чело бале од нагомиланог пепела и недогореле биомасе ради омогућавања бољег контакта недогореле биомасе на челу са

ваздухом, односно боље сагоревање. На једној страни ложишта 6 чврсто је везана горња ложишна решетка 9 за ослањање балиране биомасе 1 у ложишту 6, испод које су чврсто везане доње ложишне решетки 10 за ослањање и догоревање недогореле биомасе која се у процесу сагоревања одвојила од бала 1. Између доњих ложишних решетки 10 за сагоревање и горње ложишне решетки 9 налази се простор 11 за сакупљање и догоревање пепела (пепелара).

Пепео из пепеларе се може извлачити ручно, или помоћу пужног извлакача 12, смештеног на најнижој тачки ложишта 6. На ложишту 6, око отвора за улаз цевног спремишта 2, изведени су уводници 13 примарног ваздуха. Део недогореле остругане биомасе са чела пада на доње хоризонталне решетки 10 ложишта, постављене у дну ложишта 6, на којој се врши њено догоревање. Ложишне решетки 10 формирају уводнике 14 терцијалног ваздуха. У врху ложишта 6 изведени су уводници 15 ваздуха у облику цевне завесе, изнад којих је изведен излазни отвор 16 за одвод врелих димних гасова.

Балирана биомаса 1, спремна за сагоревање, се смешта у хоризонтално цевно спремиште 2 које са ложиштем 6 представља јединствену целину. Гориво се дозира помоћу заптивног потисног клипа 3 на слободном крају цевног спремишта 2 за балиране биомасе 1. Слободни крај цевног спремишта 2 за балирану биомасу 1 је онај који није наслоњен на ложиште 6. Клип 3 за дозирање балиране биомасе 1 потискивањем је уједно и заптивни елемент који спречава неконтролисано цурење ваздуха или димних гасова кроз хоризонтално спремиште 2 балиране биомасе 1.

Цевно спремиште 2 балиране биомасе 1 је опремљено је заптивним вратима 5, која се затварају пре убацивања нових бала биомасе 1. Тиме се спречава неконтролисано усисавање свежег ваздуха у ложиште 6 кроз цевно спремиште 2 у тренуцима убацивања нових бала 1 биомасе, тј. у тренуцима кад заптивни клип 3 за потискивање балиране биомасе 1 нема функцију заптивања.

Регулација снаге ложишта 6 за сагоревање великих бала биомасе 1 са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете врши се променом брзине гурања балиране биомасе 1 од стране заптивног потисног клипа 3, променом дубине урањања балиране биомасе у ложиште 6 помоћу чеоног ослонца 7 балиране биомасе 1 са паоцима 8, и променом протока укупног ваздуха за сагоревање. Овако конципирано ложиште 6 омогућава потпуну контролу сагоревања и рада самог постројења у целини.

Ваздух за сагоревање уводи се у ложиште на четири места и то:

- Примарни ваздух око уроњеног дела балиране биомасе,
- Секундарни ваздух кроз паоке 8 чеоног ослонца 7 уроњене балиране биомасе,
- Терцијарни ваздух испод доњих решетки 10 ложишта 6, и

- Ваздух у виду ваздушних завеса за скретање струје димних гасова изнад зоне сагоревања.

Предложеним решењем се отклањају недостаци класичних ложишта за сагоревање балиране биомасе у којима се периодично дозирају целе бале биомасе и у којима је тешко регулисати рад ложишта и организовати контролисано сагоревање, при периодичном дозирању бала. У случају неконтролисаног сагоревања, емисија штетних једињења у гасовитим продуктима сагоревања је велика. Употребом принципа цигаретног сагоревања омогућена је организација сагоревања и дозирања горива која поменуе недостатке класичних ложишта за сагоревање балиране биомасе отклања. Поред тога, олакшана је и манипулација горивом, јер се гориво не мора доzirати у кратким временским интервалима, већ су ти периоди времена неколико пута дужи, а дозирање горива је механизовано и променљиво, у зависности од потребне снаге ложишта.

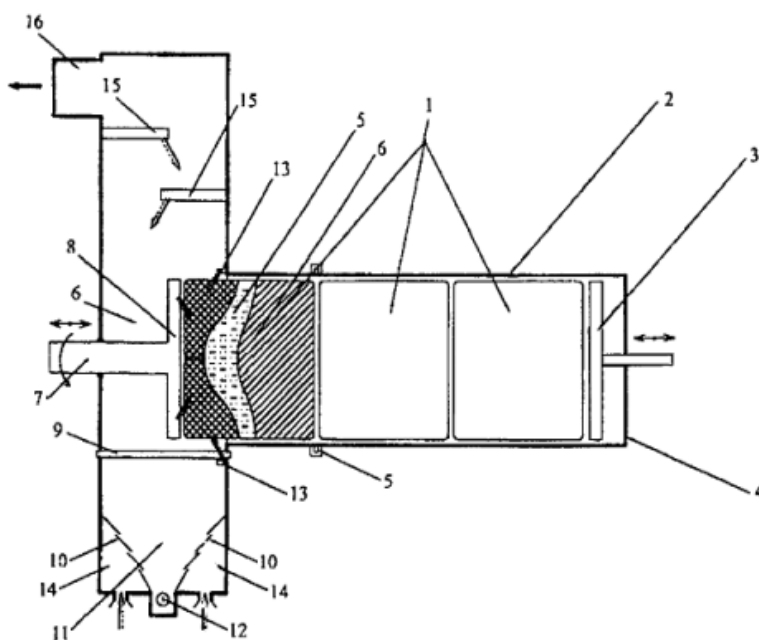
Начин индустријске или друге примене проналаска:

Ложиште за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете може се применити у индустријској или другој делатности као ложиште водогрејних или парних котлова, или ложиште агрегата за производњу топлих и врелих гасова.

Патентни захтеви:

- Ложиште за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете, које се састоји из ложишта 6 повезаног са цевним спремиштем 2 балиране биомасе 1, назначено тиме, што су на ложишту (6), око отвора за улаз цевног спремишта (2), изведени уводници (13) примарног ваздуха; што је наспрам цевног спремишта (2) постављен транслаторно и обртно покретан чеони ослонац (7) балиране биомасе (1) на коме су изведени паоци (8); што је у ложишту (6) чврстом везом постављена ложишна решетка (9) на коју је ослоњена балирана биомаса (1).
- Ложиште за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете, према захтеву 1, назначено тиме, што су на паоцима (8) изведени отвори за дистрибуцију секундарног ваздуха.
- Ложиште за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете, према захтеву 1, назначено тиме, што су у дну ложишта (6) постављене ложишне решетке (10) за догоревање недогореле биомасе којима су формирани уводници (14) терцијалног ваздуха.

- Ложиште за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете, према захтевима 1 и 3, назначено тиме, што је између решетки (9, 10) формиран простор (11) за сакупљање пепела.
- Ложите за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете, према захтеву 1, назначено тиме, што су у врху ложишта (6) изведени уводници (15) ваздуха.

Слика 1. Изглед патента

Апстракт:

Ложиште за сагоревање великих бала биомасе са механизованим дозирањем горива и сагоревањем по принципу цигарете омогућава ефикасно, континуално и контролисано сагоревање великих бала биомасе (1). Сагоревање се одвија у ложишту (6). Примарно сагоревање балиране биомасе (1) одвија се на горњој решетки (9) на коју се ослања балирана биомаса (1) у ложишту (6). За примарно сагоревање балиране биомасе (1) користи се примарни ваздух и секундарни ваздух.

Примарни ваздух се преко уводника (13) уводи у ложиште (6) око бале, док се секундарни ваздух кроз паоке (8) уводи у ложиште (6) са чела бале. Догоревање гасовитих продуката сагоревања врши се при њиховом пролазу кроз ваздушне завесе, које су организоване у самом ложишту (6). Догоревање биомасе која се одвојила од бала (1) врши се на доњој решетки (10) ложишта (6). За догоревање одвојеног дела биомасе користи се терцијарни ваздух убачен кроз уводнике (14). Регулација снаге ложишта (6)

врши се променом брзине дозирања - гурања бала у ложиште (6), дубине урањања бала у ложиште (6) и протока укупног ваздуха за сагоревање.